

SALİH BİN CELALEDDİN'İN TARİH-İ MISIR ADLI ESERİ ÜZERİNE

Dr. Aslı MANAV*

ÖZ

Kültür ve bilim tarihinin zenginlikleri tarihî eserlerin gün yüzüne çıkarılabilmesi ile mümkündür. Türk kültür ve bilim tarihi için de el yazması eserler, belirtilen doğrultuda bir özelliğe sahiptir. Makalede 16. yüzyılda Mısır'da başlanıp yazımı İstanbul'da tamamlanmış olan dönemin alimlerinden Salih Bin Celaleddin'in Tarih-i Mısır adlı eseri içeriği ve dil özellikleri ile birlikte tanıtılmaya çalışılmıştır. Osmanlı Türkçesi özelliklerinin belirgin olduğu eserde Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait özelliklerin da kısmen görülmesi itibarıyla Tarih-i Mısır, geçiş dönemi özellikleri barındırmaktadır. Müellif nüshası İstanbul Topkapı Sarayı Kütüphanesi Türkçe El Yazmaları bölümünde R. 1405 koduyla yer almakta olup makaleye esas teşkil etmektedir. Eserin müellifi Salih Bin Celaleddin, Tosya doğumlu, Sultan Bayezid başta olmak üzere dönemin etkin medreselerinde müderrislik yapmış, Mısır'da da kadılık yapmış olan dönemin âlimlerindendir. Sayfada 21 satırın bulunduğu Tarih-i Mısır, 232 varaktan oluşmuş mensur bir eser olup sayfalarının tamamı harekelidir. Celalzade Salih Çelebi'nin Tarih-i Mısır adlı el yazması eseri, her sayfasında 21 satırın bulunduğu, 232 varaklık nesih hatla yazılmış mensur bir eserdir. Eser Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları Bölümü'nde R.1405 Arşin numarasıyla kayıtlı bulunmaktadır. Eserin İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde altı, Topkapı Sarayı Türkçe Yazmaları Bölümü'nde dört, Hidiv Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Bölümü'nde üç, Süleymaniye Kütüphanesi'nde üç, Avusturya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Bölümü'nde iki, İzmir Milli Kütüphanesi ve Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Bölümü'nde birer tane olmak üzere yirmi bir nüshası daha bulunmaktadır. Tam nüsha özelliği taşıması ve müellif hattı olması nedeniyle çalışma konumuz olarak bu nüsha tercih edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Dili, El Yazması, Osmanlı Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesi, Salih Bin Celaleddin, Tarih-i Mısır

SALİH BIN CELALEDDİN'S WORK ON EGYPTIAN HISTORY

ABSTRACT

The riches of the history of culture and science are possible with the exposition of historical works. For the history of Turkish culture and science, manuscripts have a characteristic in the mentioned direction. In this article, Salih Bin Celaleddin, one of the scholars of the period which was started in Egypt and completed in İstanbul in the 16th century, was tried to be introduced together with its content and language features. The features of the Ottoman Turkish language were significant, and since the characteristics of the Old Turkey Turkish period were partially seen, History-i Egypt contains the characteristics of the transition period. The copy of the author is in the Turkish Manuscripts section of the İstanbul Topkapı Palace Library with R. 1405 code and is the basis of the article. Salih Bin Celaleddin, who was born in Tosya, was a professor of Sultan Bayezid, who was a professor in the important madrasas of the time and he was also served as a judge in Egypt. On the page where there are 21 lines, the History of Egypt is a prose that consists of 463 pages. Celalzade Salih Çelebi's manuscript titled Tarih-i Mısır is a prose work written with a line of 232 lines and 21 lines. The work is registered with the R.1405 Arşin number in the Turkish Manuscripts section of the Topkapı Palace Museum. There are six at the Library of Rare Books of İstanbul University, four at the Turkish Inscriptions Department of Topkapı Palace, three at the Hidiv Library Turkish Literature section,

---

* Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, aslimanav81@gmail.com, ORCID NO: 0000-0002-8793-7845

three at the Süleymaniye Library, two at the Department of Turkish Inscriptions at the Austrian National Library, and at the National Library of Egypt and There are twenty-one copies in the Turkish Manuscripts Department. Due to the fact that it has full copy feature and author line, this copy is preferred as our working subject.

Keywords: Turkish Language, Manuscript, Ottoman Turkish, Old Turkey Turkish, Salih Bin Celeleddin, History of Egypt.

I. Giriş:

I.I. Celalzâde Salih Çelebi'nin Hayatı ve Eserleri:

Celalzâde Salih Çelebi, XVI. yüzyılda yaşamış, kelâm, fıkıh ve belâgat gibi pek çok ilim dalında ve özellikle tarih alanında eserleri olan değerli bir bilim adamıdır. Çeşitli telif ve tercüme eserleri de bulunan Celalzâde Salih Çelebi, değişik bölgelerde kadılık görevi de yapmış, Kanûnî Sultan Süleyman döneminin fıkıhta en iyi on âliminden biri olarak kabul edilmiştir. "Celalzâde Salih, aslen Tosyalı olan Kadı Celâleddin'in (ö. 935/1528–29) üç oğlundan ikincisi olup, tam adı Molla Salih b. Celâl er-Rumî'dir." (ÇELEBİ 1989: 772 ve NEV'İZADE 1238: 48). "Doğum yeri babasının kadılık yaptığı Vulçitrin kasabasıdır." (UZUNÇARŞILI 1958: 422).

"Kaynaklarda Salih Çelebi'nin doğum tarihi olarak verilen rakamlar birbirini tutmamaktadır. Celalzâde Salih'in Halep kadısı olduğu Aralık 1544'ten hareketle, bu tarihten hemen önce altmış yaşında olduğu ve yaklaşık beş yıl sonra 66 yaşında baba olduğu düşünülecek olursa, Halep kadısı olduğunda yaşı muhtemelen altmış birdir. Bu tarih de geriye doğru bizi 890/1485'e ulaştırır ki mevcut tarihler arasında en isabetli olanı budur. Celalzâde Salih normal medrese eğitiminden sonra dönemin ünlü âlimlerinden Kemâl Paşazâde'den ders almaya başlamıştır. Yine dönemin ünlü hattatlarından Şeyh Hamdullah'tan da hat dersleri almıştır. Kanûnî'nin 926/1520'de tahta çıkmasıyla hocası Hayreddin Efendi, danışmentlerine mülâzemet verme hakkına sahip olmuş, Celalzâde Salih Çelebi de kendi hocası Kemâl Paşazâde'nin yanından ayrılarak Hayreddin Efendi'ye danışment olmuştur. Sâlih Çelebi kendini ilim öğrenmeye ve öğretmeye adanmış bu nedenle de meslek hayatına müderris olarak başlamıştır. İlk görevi Edirne'deki Saraciye Müderrisliği'dir. Bu görevi sırasında Kanûnî'nin Belgrad, Rodos ve Budin seferlerine dair eserini yazmıştır. Bu sırada Veziriazam İbrahim Paşa'ya Mısır seferi için yola çıkmadan önce takdim ettiği bir tarih manzumesinin beğenilmesi üzerine 941/1534-35'te İstanbul'daki Murad Paşa Medresesi'ne müderris tayin edilmiştir. Bundan bir yıl sonra, 942/1535-36'da, Atik Ali Paşa Medresesi'ne müderris tayin edilmiştir. Çok geçmeden Vezir-i Azam Ayas Paşa'ya hitaben kaleme aldığı kasidelerin takdir görmesiyle 943/1536-37'de Sahn-ı Semân Medresesi'ne müderris yapılmıştır. Celalzâde Salih burada, Kanûnî'nin emriyle, Firuz Şah Kıssası'nı Farsça'dan Türkçe'ye sekiz büyük cilt halinde tercüme etmiştir. Eseri kısa zamanda tamamlaması nedeniyle, mükâfat olarak 949/1542-43'te Edirne Sultan Bayezid Medresesi Müderrisliği'ne tayin edilmiş ve burada iki yıl görev yapmıştır. 1544'de yaklaşık iki ay kadar görev yaptığı Halep Kadılığı'na tayin edilmiş, 1545'te bu görevinden alınarak Mısır'a kadı olarak görevlendirilmiştir. Târîh-i Mısır-ı Cedîd adlı eserini burada yazmaya

başlamış ve İstanbul'a döndükten sonra da tamamlamıştır. İstanbul'a döndüğünde tekrar Halep Kadılığı teklif edilmesine rağmen bu görevi kabul etmemiş ve İstanbul'da Sultan Bayezid Medresesi Müderrisliği'ne tayin edilmiştir. Fakat aynı yıl, önce Şam ve çok geçmeden de (954/1547-48) Mısır Kadılığı'na atanmıştır".(TOPAL 2015: 112-117).

Sonrasında Mısır Kadılığı'ndan sonra emekliye ayrılarak (957/1550), ağabeyi "Mustafa Çelebi'nin Eyüp Nişanca'da yaptırdığı cami civarındaki evinde uzlete çekilmeyi tercih etmiştir." (KINALIZADE 1989: 548). Bu dönemde, şehzade Bayezid'in isteğiyle, Cemaleddin Mehmed Avfî'nin Delhi Türk Sultanlığı adına Farsça olarak yazdığı Cevâmi'ü'l-Hikâyat ve Levâmi'ü'r-Rivâyât adlı eserini tercüme etmiştir. Bundan sonra Eyüp Müderrisliği'ne tayin edilmiş, (966/1558) böylelikle hayatının son dönemlerinde bir kez daha görev almıştır.

"Eyüp Müderrisliği, Salih Çelebi'nin son görevi olup üç sene sonra sağlık sorunları nedeniyle 969/1561'de tekrar emekli olmuştur. Emekli olduktan sonra Eyüp'teki konağına çekilerek zamanını ilmî çalışmalara ayırmıştır. 974/1566 tarihinde ikinci defa nişancılık vazifesine getirilmiştir. Yeni padişah II. Selim'in saltanatı zamanında on ay süre nişancılık vazifesinde bulunduktan sonra 975/1567 Ekim'de yaklaşık yetmiş beş ile seksen yaşları arasında vefat etmiştir." (UZUNÇARŞILI 1958: 422).

Mezarı Eyüp'te abisinin yaptırmış olduğu caminin bahçesine defnedilmiştir. Mezar bugün İstanbul'da Eyüp semtinde Nişancı Câmî hazîresindedir.

Salih Çelebi, Türkçe ve Arapça, telif ve tercüme olmak üzere tarih, edebiyat ve bilim alanında çok sayıda manzum ve mensur eserler ortaya koymuş, pek çok esere de şerh yazmıştır. Eserleri şunlardır:

1. Târîh-i Sultan Süleyman
2. Târîh-i Mısır
3. Kıssa-i Firûz Şâh Tercümesi
4. Cevâmi'ü'l-Hikâyat ve Levâmi'ü'r-Rivâyât Tercümesi
5. Dürer-i Nesâyih ve Şerhi
6. Divan
7. Münşe'ât
8. Mecnûn u Leylâ
9. Miftâh Şerhi Hâşiyesi
10. Mevâkif Şerhi Hâşiyesi
11. Vikâye Şerhi Hâşiyesi
12. Islâhu'l-İzah Hâşiyesi
13. Tağyîrüt- Tenkîh Ta'likâtı

I.II. Tarih-i Mısır:

Tarih-i Mısır-ı Cedid olarak da bilinen eser Salih Çelebi'nin tarih alanındaki iki eserinden biridir. Salih Çelebi görevi gereği gittiği Mısır'da edindiği bilgiler ışığında bu eserini yazmaya başlamıştır. İstanbul'a döndükten sonra tamamladığı eserinde Mısır'ın tarihini, önemli yerlerini ve coğrafi özelliklerini anlatmıştır. Celalzâde bu eseri, sadece gözlemlerine dayanarak yazmamış, Mısır tarihi ile ilgili pek çok eserden de yararlandığını belirtmiştir.

Eser, tevhit, naat, ashabı kiram menakıbı ve padişaha dua ile başlamaktadır.

Birinci bölümde Mısır'ın genel durumunu, sahip olduğu güzellikleri, tılsımları ve acayip bulunduğu kimi durumları anlatmaktadır. Nuh tufanı öncesi ve sonrası Mısır'daki hükümdarlar, Memlûklar dönemi ve Yavuz Sultan Selim'in Mısır'ı fethine kadar olan tarih de bu bölümde ele alınmaktadır. İkinci bölümde Mısır'daki mabetler ve piramitler, define ve hazineler, Nil nehrinin güzergâhı ve içindeki canlılar, Mısır'ın sulama kanalları, dağları ve diğer yeryüzü şekilleri, önemli şehirlerde yapılmış eserler, Kahire'nin ilk kuruluşu ve gelişimi, Fatımîler döneminde Kahire'nin imarı gibi bilgiler bulunmaktadır. Celalzâde bu eserini 953 Zilkade/1547 Ocak'ta tamamlamış ve Kanuni Sultan Süleyman'a sunmuştur.

Eserin İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde altı, Topkapı Sarayı Türkçe Yazmaları Bölümü'nde dört, Hidiv Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Bölümü'nde üç, Süleymaniye Kütüphanesi'nde üç, Avusturya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Bölümü'nde iki, İzmir Milli Kütüphanesi ve Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Bölümü'nde birer tane olmak üzere yirmi bir nüshası daha bulunmaktadır. Tam nüsha özelliği taşıması ve müellif hattı olması nedeniyle çalışma konumuz olarak İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi, Türkçe Yazmaları Bölümü'nde R.1405 Arşiv numarasıyla kayıtlı olan nüsha tercih edilmiştir. 232 varak olan eser nesih hattıyla kaleme alınmıştır ve her varak 21 satırdan oluşmaktadır. Harekeli ve düzgün yazılmış bir metindir.

II. İnceleme:

II.I. Yazım Özellikleri:

Genel itibarıyla, müellifinin eğitim düzeyine dayalı olarak yazımında tutarlılık bulunan Tarih-i Mısır'da kimi sözcüklerin yazımında tutarsızlıklar gözlemlenebilmektedir. Eserde kullanılan;

şîhât 113a/10 , ^{هَات} , şahât 33a/09 ^{هَات}; tayife 168b/21 ^{طَائِفَهُ} , tâ'ife 061b/17 ^{طَائِفَتُهُ}; mısır 038a/04 ^{مِيسِر} , mısır 005a/13 ^{مِيسِر} ifadelerinin yazımında nadir yazım tutarsızlıkları görülebilmektedir.

II.I.I. Noktalama İşaretleri ve Harekeler:

Özenli bir biçimde harekelendiği görülen Tarih-i Mısır'da, noktalama işareti olarak nokta ve virgöl kullanılmıştır. Nokta ve virgöl için kırmızı mürekkeple nokta işareti koyulmuştur. Bunun dışında kimi bölüm sonlarında ve şiir beyitlerinin arasında ayırıcı nitelikte üç veya dört nokta koyulmuştur. Metnin tamamında kullanılan noktalama işaretleri cümle içi vurguyu daha belirgin kılmak ve anlamsal olarak önemli bulunan yerleri vurgulamak amaçlı kullanılmış ve kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Bunun dışında kişi ve yer adlarında, bölüm başlıklarında ve vurgulanmak istenen yerlerde de kırmızı mürekkep tercih edilmiştir.

II.I.II. Ünsüzler:

II.I.II.I. /c/ ve /ç/ Ünsüzlerinin Yazımı:

Sözcük başında, /c/ ve /ç/ ünsüzü ile başlayan kimi sözcükler cim ⇒ ile gösterilmiştir:

çıblağ (125b/04) ^{بِجَلَا}, çizüp (151b/20) ^{بِحِزُوبٍ}, çalkandı ^{بِحَالْفَتْدَا} (021b/14).

Ortada, genel olarak düzenli bir kullanım söz konusudur fakat bazı yerlerde /ç/ sesi cim ÷ ile gösterilmiştir:

geçürdiler (221b/06) ^{بِجُورْدِيلَا}, alacak (156a/20) ^{أَلَايَا}, kucmuş (162b/03) ^{بِقُومِشْ}, küççük (165b/14) ^{كُؤچچُك}.

Sözcük sonunda cim ÷ harfi /c/ ve/ç/ sesini göstermek için kullanılmıştır.

kulanc (086a/21) ^{قُؤنچ}, saç (017a/10) ^{سَاچ}, korkunç (053b/12) ^{قُؤرؤنچ}, kılıç (155a/18) ^{قُؤلچ}.

II.I.II.II. /b/ ve /p/ Ünsüzlerinin Yazımı:

Sözcük başında be ب harfi /b/ sesini, pe پ harfi /p/ sesini göstermek için kullanılmıştır:

barmağ-la (130b/19) ^{بِرْمَاغِلَه}, bolat (111b/03) ^{بُولَاط}, buşuda (205b/10) ^{بُؤشُودَه}, perkitdi (039b/08) ^{پِرْكَيْتْدِي}.

Ortada be ب harfi /b/ ve /p/ sesini göstermek için, pe پ harfi ise yalnızca /p/ sesini göstermek için kullanılmıştır:

kıbçağ (107a/04) ^{بِقچَاق}, yaprağın (033a/12) ^{بِرَاغِن}, olupdur (002b/15) ^{اُولْبُدُر}, depe ^{دِپَه} (014b/10).

Sözcük sonu yazımlarında /p/ sesini göstermek için be ب harfi kullanılmıştır:

gelüp (022b/13) ^{بِگِلُؤپ}, küp (035b/18) ^{بِكُؤپ}, şarp 064b/17 ^{شَرپ}, kap (007b/11) ^{كَاب}.

II.I.II.III. /t/ Ünsüzünün Yazımı:

Sözcük başında tı ط harfi kalın ünlülü sözcüklerde, te ت harfi ise hem kalın hem ince ünlülü sözcüklerde kullanılmıştır:

tartdum (162a/09) ^{طَارْتْدُؤم}, tırnağın (058b/07) ^{طِرْنَاغِنِك}, tütsi (023b/12) ^{تُؤتْسِي}, türki (004b/15) ^{تُؤرْكِي}.

Az sayıda kalın ünlülü örnekte, te ت harfi kullanılmıştır. Bunların büyük bölümünü de özel adlar oluşturur:

tatar (097a/19) ^{تَاتَار}, tunus (008a/06) ^{تُونُؤ}, turan şāhuñ (096a/06) ^{تُؤرَانْشَاهُك}, tucdan (185a/10) ^{تُؤدَن}, tayları (174a/15) ^{تَايَلَرِي}, toz (185a/02) ^{تُؤز}.

/t/ sesi sözcük ortasında çoğunlukla te ت harfi ile yazılmıştır:

altun (027b/04) ^{أَلتُون}, ağıtdılar (033b/14) ^{أَقْتْدِيلَر}, işitdüm (039a/06) ^{إِشْتْدُؤم}.

Genel itibariyle belirtmiş olduğumuz kullanımın dışında kalan az sayıda örnek vardır:

taşağın (178a/07) ^{طَارْطَاغِن}, tobtolu (133a/01) ^{طُؤبْطُولُ}, yumurta (200a/14) ^{يُؤرُؤطَه}, yumurtlardı (200a/15) ^{يُؤرُؤطَلَرْدِي}, ata (086a/01) ^{أَطَه}.

/t / sesi sözcük sonunda yalnızca te ت harfi ile yazılmıştır:

kıyās it (060b/01) ^{قِيَاْسْ اَيْت}, üst (126b/09) ^{اُؤسْت}, at (083a/01) ^{أَت}.

II.I.II.IV. /s/ Ünsüzünün Yazımı:

Sözcük başında, genellikle ince ünlülü sözcüklerin yazımında sin س, kalın ünlülülerde ise sad ص kullanılmıştır. Bunun dışında kalan bir kaç örnek vardır:

şakladı (070b/20) هَشَكَدَ, şusuzluk (126b/02) سَوْسُوزْلِيْق, sevmezdi (131a/02) سَوْرَمَزْدِي; saña (186a/05) سَنَّا, suçlu (048b/13) سُوْچْلُو, saç (017a/10) سَاچ, sancu (127b/04) سَانچُو.

Sözcük ortasında ince ünlülü sözcüklerin yazımında sin س, kalın ünlülülerde ise sad ص kullanılmıştır:

ışmarlayup (206a/12) اِشْمَارْلَايُوب, yaşsı (128a/10) يَاشْسِي, eksük (139a/04) اِكْسُوك, gösterdiler (140b/11) اِكْتُسَرْدِيلَر.

Kalın ünlülü iki örnekte sin س harfi kullanılmıştır:

ıscaç (188a/17) اِيسچَاچ, ısıtma (014a/04) اِيسْتِمَا.

Sözcük sonunda sin س harfi hem ince hem kalın ünlülü sözcüklerde kullanılır. Sad ص harfi sözcük sonunda kullanılmamıştır:

issine 072a/20 اِيسْنِه, pars 028a/20 پَارْس.

II.I.III. Ünlüler:

II.I.III.I. /a/ ve /e/ Ünlülerinin Yazımı:

Sözcük başında /a/ ünlüsü elif ا veya medli elifle, /e/ ünlüsü elifle ا veya üstünlü elifle آ yazılmıştır:

atlular (153b/16) اَتْلُولَر, açmak (158b/05) اچْمَاق, anlar (008b/02) اَنلار, emerce (092a/15) اَمْرَجِه, egerçi (093b/20) اِكْرَجِي.

Sözcük ortasında /a/ ünlüsü ya elifle ا gösterilmiş ya üstün (◌) kullanılmış veya harekelenmemiştir. /e/ ünlüsü için ya üstün (◌) kullanılmış ya da harekelenmemiştir:

qalmış (095a/18) قَالْمِشْ, bulmağa (122b/15) بُولْمَاغَه, qalmamış (145a/08) قَالْمَامِشْ, gerek (125b/04) اِكْرَك, eylediler (131b/01) اِيلْدِيلَر.

Sözcük sonunda ise /a/ ve /e/ ünlüleri he ه harfi ile gösterilmiştir:

altında (153b/16) اَلْتِنْدَه, qanda (161b/15) قَانْدَق, içinde (162b/11) اِچِنْدَه, bişüre (115b/11) بِيشُورَه.

II.I.III.II. /i/ ve /i/ Ünlülerinin Yazımı:

Sözcük başında /i/ ve /i/ ünlüleri elif ا ve elif-ye ای biçiminde gösterilmiştir:

ışlanmadı (122b/08) اِشْلَانْمَادِي, ısırdığı (126a/01) اِشِيرْدُغِي, ikisin (126a/10) اِكْسِين, ilerüsine (205a/08) اِيلِيرُوسِينَه.

Sözcük ortasında /i/ ünlüsü kimi zaman ye ی harfiyle kimi zaman esreyle (◌) gösterilmiş kimi zaman da gösterilmemiştir. /i/ ünlüsü ise ye ی harfiyle ya da esreyle (◌) gösterilmiştir:

biline (013a/13) بِيلِينَه, ölüsini (014a/21) اُولُوسِينِي, içine (014a/17) اِچِينَه, aşıldı (027b/01) اِشِلْدِي, kııl (033b/03) قِيل .

Sözcük sonunda /ı/, /i/ ünlüleri ye ی ile gösterilmiştir:

oğlı (083a/18) **أُوغْلِي**, öldi (113a/18) **أُولِدِي**.

II.I.III.III. /o/, /ö/ ve /u/, /ü/ Ünlülerinin Yazımı:

Sözcük başında /o/, /ö/ ve /u/, /ü/ ünlüleri elif-vav و harfleriyle gösterilir:

oğıdum (111a/14) **أُوغَيْدُم**, ötesin (144a/05) **أُوْتَسِين**, uvanmaz (135b/20) **أُوْأَمَزَا**,
üzrerin (136b/04) **أُوْرَرِين**.

Sözcük içinde /o/, /ö/ ve /u/, /ü/ ünlüleri ya vav و harfiyle ya da ötre (ُ) ile gösterilir:

bozılmış (128b/16) **بُوْزِيلْمِشَا**, gördiler (131b/05) **كُوْرُوْرِيْلَرَا**, bulunmaz (132a/05) **بُوْلُونْمَزَا**,
sürüsünden (150b/20) **سُوْرُوْسُونْدَانَا**, geçmişdür (2020b/06) **بَاكِيْمِشْدُرَا**, toğuz (214a/16) **أُوْطُوْرَا**.

Metinde sözcük sonunda /ö/ ünlüsü kullanılmamıştır. Sözcük sonunda /o/, /u/ ve /ü/ ünlüleri vav و harfiyle gösterilir:

ço (083b/03) **قُوْ**, bu (083b/12) **بُو**, dürlü (084b/03) **دُوْرُلُوْ**.

II.I.IV. Hemzenin Yazımı:

Metnimizde hemze genellikle gösterilmemiş, ye ی ile yazım tercih edilmiştir. Aynı sözcüklerin hem hemzeyle hem ye ی ile yazılmış biçimleri görülür:

devāyirinden (076a/21) **دَوَايِرِنْدِنَا**, dāyire (185a/01) **دَايِرَه**, tāyifesinden
(032a/06) **طَايْفَهْسِي**, tā'ifesi (071b/07) **طَايْفَهْسِي**.

II.II. Ses Bilgisi Özellikleri:

II.II.I. Ünlüler:

Eserde yazımdan hareketle belirlediğimiz /a/, /e/, /ı/, /i/, /o/, /ö/, /u/, /ü/ ünlüleri kullanılmıştır.

II.II.I.I. Uzun Ünlüler:

Eserde Arap ve Fars kökenli sözcükler, özgün imlalarıyla kullanmıştır. Bu dillerden alınan sözcüklerde /ā/, /ī/, /j/, /ū/, /ū̄/, /ō/ ünlüleri bulunmaktadır.

kađīlar 089a/11, iqlim 053a/02, nüzūl 141a/19, dū-tā 002b/11

II.II.I.II. Ünlü Değişmeleri:

II.II.I.II.I. /e/~i/ Değişimi:

/e/~i/ ses değişimi (ARAT 1987: 334-341, TİMURTAŞ 1994: 19-25) Türk dilinin farklı devirlerinde karşımıza çıkan bir özelliktir. Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde olduğu gibi üzerinde çalıştığımız metinde de, sözcük köklerinin kimileri /i/ kimileri /e/ sesi ile yazılmış olmakla birlikte /i/ sesi tercihi çok daha fazladır.

bizine "bez" 140a/13, divşürüp "devşir-" 014b/14, yiynilmiş "yeğnil-, hafifle-" 140a/08 / yiyni 051a/10, erkek 056a/19 / irkek 020a/07, yiñilediler "yenile-" 214b/11 / yeñiledi 038a/20, yişil "yeşil" 021a/21 / yeşil 188b/13, yitdi "yet-, yetiş-" 073a/05.

Az sayıdaki sözcükte ise /e/ sesi korunmuştur:

degmiş "değ-" 054b/09, ev 197a/07, eyledi "eyle-" 006a/19, beg "bey" 102b/19,

ekin 127a/17, *esdi* "es-" 096a/03, *geçdiler* 064b/10, *el* 037a/06, *eyüdü* "iyi" 129a/20, *erler* "erkek, adam" 031b/12.

Metnimizde kapalı /e/ sesi için özel bir işaret kullanılmamıştır. Daha önce yapılan araştırmalardan yola çıkarak incelediğimizde metnimizde, Eski Türkçe'de kapalı /e/ sesi bulunduran sözcükler (CEYLAN 1991) ve bunlardan türetilmiş yapılarda bir ikili kullanım (DUMAN 1999: 66-73) söz konusudur. Fakat büyük çoğunlukla /i/ sesi ile yazım tercih edilmiştir.

biline "beline" 193b/02, *bişer* "beşer" 118b/13, *bişik* "beşik" 111b/20, *dirdüm* "derdim" 004b/15, *dimedüm* "demedim" 134a/19, *gice* "gece" 077b/12, *giçmedin* "geçmeden" 026a/09, *girü* "geri" 191b/05, *il* "il, memleket" 162b/20, *yidisinde* "yedisinde" 085a/16 /*yedi* 047a/12, *yileklerinden* "yeleklerinden" 140a/15/*yelegi* 064a/13, *yitdürür* "yettirmek" 032b/18, *yiñlerine* "yen, kol ucu" 159a/05, *yiller* "yel, rüzgar" 046b/01, *yig* "yeğ" 154b/12, *yimesinde* "yemesinde" 062b/13/*yedi* 074a/02, *yimişlerden* "yemişlerden" 166a/13, *giñ* "geniş" 146b/05, *itdi* 033a/06, *işigine* "eşik" 002b/05, *indiler* 032a/04, *igeye* "eğeye" 135b/20, *iki* 027b/08, *virduk* 009b/08, *iltidi* 065a/20, *işitduk* 068b/06, *yirlerdedür* "yerlerdedir"126a/07/*yerinden* 058b/12.

II.II.I.II. /u/~ı/ ve /ü~/i/ Değişimi:

Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesi döneminde /u/ ve /ü/ sesi taşıyan kimi sözcüklerin, metinde düz ünlülü biçimleri de kullanılmıştır. Fakat yuvarlak ünlülü biçimler daha fazla tercih edilmiştir:

beriden 175b/10, *inci* 055b/21, *eksik* 016a/21, *açık* 228b/10, *yazı* 013a/20, *şarı* 163b/05.

II.II.I.III. Ünlü Uyumu:

Ünlü uyumlarından özellikle kalınlık-incelik uyumunun, incelediğimiz metinde işlek olduğu görülmektedir. Düzlük-yuvarlaklık uyumu daha az işlektir.

Ünlü uyumları ile ilgili bazı özellikler:

1. -ken / -iken eki, kalınlık-incelik uyumuna uymaz:

bulmuş+i-ken 231b/04, *kaçmış+i-ken* 215a/12, *pādişāh+Ø-ken* 133b/14, *yaş+i-ken* 126b/15

2. İlgili zamiri olan "ki", "-da / -de" bulunma halinden sonra kullanıldığı yerlerde kalınlık-incelik uyumuna uyar:

a+n+da+ğı 047b/17, *başlar+i+n+da+ğı* 182b/17, *etrāf+i+n+da+ğı* 027b/04, *istanbul+da+ğı* 185a/14, *mısır+da+ğı* 139a/13, *orta+da+ğı* 143b/03

3. Kimi kalın ünlülü sözcüklerde, isimden isim yapma eki +llk+ ünlü uyumuna uymaz:

paygāambar+ligi 008b/14, *emjri'l-ümerā+lig+ini* 114a/18, *hoşnudsuz+lig+i* 071a/11, *maŕmür+lig+in* 159b/16, *pāk+lig+i* 169b/02, *helāl+lig+in* 214a/14

4. Kimi sözcüklerde, Eski Türkçe döneminden itibaren herhangi bir sebebe bağlanamayan yuvarlaklaşmalar (TİMURTAŞ 1994: 30-31) görülür .

ağu 056b/03, *altun* 149b/10, *berü* 042a/03, *girü* 191b/05, *yılduz* 149b/07, *dilkü* 023b/08, *kendü* 214b/17, *incü* 011a/14, *çarşu* 170b/06.

Metnimizde bu sözcüklerin az bir kısmı düz ünlülü olarak da kullanılmıştır:

beri 015a/05, *inci* 055b/16.

Eski Türkçe döneminde bulunmayan veya değişik biçimlerde görülen kimi sözcükler (TİMURTAŞ 1991: 31) de yuvarlak biçimlidir:

delü 049b/19, *hırsuz* 222a/18.

5. Eski Türkçe dönemindeki iki ve daha çok heceli sözcüklerin sonundaki /g/ ve /ğ/ ünsüzlerinin düşmesi sonucu oluşan yuvarlaklaşma örnekleri de metnimizde görülür:

kapulara 034b/11, *bilülü* 086a/20, *şaçular* 135b/17, *şatular* 231b/15, *yapu* 152a/01, *ayruluğ* 090a/08, *şaru* 025b/07.

Bu sözcüklerin az bir kısmı düz ünlülü biçimleriyle kullanılır:

şarı 163b/05.

6. Eski Anadolu Türkçesi'nde dudak ünsüzlerinin etkisiyle oluşmuş yuvarlaklaşmalar büyük ölçüde devam etmektedir:

çibuğ 061b/19, *sevüندی* 024a/21, *demür* 180a/01.

7. Bazı eklerde sürekli yuvarlak ünlülerin kullanılması söz konusudur:

Fiilden fiil yapım eki: -dUr-

kat-dur-dı 039a/04, *yap-dur-a* 160b/15, *yi-dür-diler* 045a/02, *berk+it-dür-di* 051b/01.

Fiilden fiil yapım eki: -Ur

bat-ur-dılar 049b/07, *kaç-ur-mağ* 072b/14, *geç-ür-düm* 004b/11, *bit-ür-di* 184b/05.

Fiilden fiil yapım eki: -GUr

ir-gür-miş 053a/16, *dir-gür-di* 159a/16, *tur-ğur-up* 058a/11, *tur-ğur-dılar* 049a/05.

İsimden isim yapım eki: +cuğaz

tal+cuğaz+ları 186a/08, *kız+cuğaz+dan* 059b/08.

İsimden isim yapım eki: +sUz

ağaç+suz 146b/06, *dermân+suz* 032a/17, *zahmet+süz* 133a/02, *in+süz* 135b/11.

Zarf-Fiil eki: -(y)U

ara-yu 176b/13, *kapu-yu* 079b/07, *yüri-yü* 122b/08, *ditre-yü* 228b/18.

Zarf-Fiil eki: -dUKdA

oğı-duğda 187b/10, *yap-duğda* 149b/15, *göriñ-dükde* 175a/17, *vefât it-dükde* 024b/05.

Zarf-Fiil eki: -(y)UrAK

Öaceble-yürek 211b/02, *iñilde-yürek* 176b/04, *var-urağ* 178a/04, *ğorın-urağ* 137b/07.

İstek ve şart kipi 1. çokluk kişi eki: +(v)Uz/+yUz

sâğın ol-a+yuz 009b/09, *al-a+yuz* 178b/21, *emñin ol-sa+yuz* 074b/16, *otururımış-uz* 134a/20, *ide+vüz* 050b/08.

Gereklilik kipi: -mAIU ol-

kapu-malu 138a/08, *şarş-malu* 144a/17, *gel-melü* 191b/15, *gönder-melü* 072b/13.

Zarf-Fiil eki: -duK(IARIn)cA

şat-duğca 164b/14, *taş-duğca* 123b/09, *ğaldur-duğlarınca* 143a/21 *düş-dükce* 166a/12, *es-dükce* 163a/18, *çek-düklerince* 137b/12.

Zarf-Fiil eki: -Up

ğoşıl-up 087b/21, *şıçraş-up* 015a/07, *silke-üp* 117a/19, *eş-üp* 116b/05.

Sıfat-Fiil eki: -dUK

ğap-duğı 021a/02, *yapıl-duğı* 142b/16, *ek-dükleri* 011a/20, *ğöster-dükleri*

181b/15.

Yön eki: +ArU

iç+erü 058b/17, *il+erü* 107a/18, *yuç+aru* 153a/14.

İlgi hali eki: +(n)Uñ

yūsuf+uñ 110b/06, *bölüg+üñ* 122a/05, *medrese+nüñ* 160a/20, *hükemā+nuñ*

192a/10.

İyelik 1. şahıs ekleri: +Um, +UmUz

bur(u)n+um+a 052a/04, *göñl+üm* 004a/07, *evlād+umuz* 009b/07, *iç+ümüz+de*

051b/17.

İyelik 2. şahıs ekleri: +Uñ, +UñUz

bağ(i)r+uñ 050a/21, *göz+üñ* 050a/21, *ṭāḫat+uñuz* 208a/09, *memleket+üñüz*

041b/10.

Şahıs zamiri kökenli 1. ve 2. çokluk şahıs ekleri: +Uz, +ñUz

bulur+uz 124b/20, *dir+üz* 213b/10, *eşse+ñüz* 116b/04, *ḫaldurmuşdu+ñuz*

134b/01.

Geniş zaman eki: -Ur

nūrlan-ur-dı 059a/10, *şakın-ur-larıdı* 150a/10, *seçil-ür* 172b/16, *virdür-ür+di*

041a/03.

Görülen geçmiş zaman 1.ve 2. şahıs çekimleri: -dUm, -dUñ, -dUK, -dUñUz

aç-dum 140a/14, *Öaceble-düm* 214a/20; *ayrıl-duñ* 213b/19, *gel-düñ* 159a/16, *ḫaç-duḫ* 065a/11, *iriş-dük* 004a/14; *ḫurtıl-duñuz* 050b/05.

Emir 1. çk. şahıs eki: -AlUm

var-alum 050a/15, *buluş-alum* 053b/09, *değiş-elüm* 213b/09, *gör-elüm* 134b/13.

Emir 2. çk. şahıs eki: -Uñ

ḫalk-uñ 008b/11, *çık-uñ* 122a/01, *bil-üñ* 054a/18, *dik-üñ* 033b/06.

Emir 3. şahıs ekleri: -sUn, -sUnIAr

Öibret al-sun 161a/14, *işle-sün* 177b/01, *uğraş-sunlar* 213b/11, *dikme-sünler*

084a/12.

Bildirme eki: +dUr

ḫabr+dur 163a/09, *şaymış+dur* 089b/14, *ḫalem+dür* 151a/17, *esir itmek+dür*

107a/07.

8. Bazı ekler hem düz hem de yuvarlak ünlülü biçimde kullanılmıştır:

Fiilden isim yapım eki: -GI

şar-ğu 224b/02, *sev-gü+lü* 207a/18, *ger-gi* 093b/20, *bur-ğı+larıla* 117a/21.

Fiilden isim yapım eki: -IK

ḫon-uḫ 208b/18, *ged-ük* 142b/15, *şan-ıḡ+ınuñ* 161b/16, *yar-ıḫ+lar* 228b/13.

İsimden isim yapım eki: +AcIK

az+acuḫ 186b/08, *küp+ecükler* 118a/03, *küp+ecik* 007b/10.

İsimden isim yapım eki: +cIK

ḫısa+cuḫ+dur 126b/07, *uva+cuḫ* 138a/07, *oğlan+cuḫ* 110a/07, *ṭağar+cuḫ* 147b/19, *ince+cük* 186a/08, *gelin+cik* 013b/20.

İsimden isim yapım eki: +II

cān+lu 213a/09, *devlet+lü* 098a/03, *et+lü* 224a/10, *bāḡçe+li* 189a/07, *aḡu+li*

129b/07.

Fiilden isim yapım eki: -Ici

dök-üci 056a/16, *id-ici* 086a/20.

Fiilden isim yapım eki: -Glç

yüz-güc+ler 171a/05, *tal-ğıç+lar* 171a/05.

Dönüştürülme eki: -(l)n

ol-ın-a 181b/18, *ol-un-dı* 012a/18, *gör-ünmedi* 018b/14, *gör-in-di* 117a/07.

Edilgenlik eki: -(l)l

boğ-ıl-ur 068a/07, *buyur-ul-dı* 072a/09, *buyur-ıl-an* 168b/11.

İşteşlik eki: -(l)ş

bul-ış-duğı 155a/06, *bul-uş-up* 197b/08.

9. Metnimizde düzlük-yuvarlaklık uyumuna aykırı olarak Eski Türkçe döneminden beri düz ünlü taşıyan kimi sözcükler vardır:

ķuzı 170a/02, *ķokıdılar* 041a/19, *ķürimiş* 074a/01, *yüridiler* 044a/18, *oķıdum* 113a/20.

Bu sözcüklerin kimilerininin yuvarlak ünlülü biçimleri de kullanılmıştır:

yürür 001b/10, *oķumışlarıdı* 091b/10.

10. Bazı eklerde sürekli düz ünlülerin kullanıldığını görmekteyiz:

İsimden isim yapma eki: +cl

ķapu+cı+lar 054b/10, *bostan+cı+ya* 010b/02, *bek+cı+ler* 041b/17.

İsimden isim yapma eki: +(u)ncl

on+uncı 107b/21, *ķokuz+uncı* 077b/08, *üç+üncı* 146a/17, *dörd+üncı* 086a/05.

İsimden isim yapım eki: +irek

gök+irek 144b/02, *siyāh+irek* 207b/15.

Zarf-Fiil eki: -Inca

ķoğ-inca 025b/16, *al-inca* 149a/04, *düken-ince* 224a/05, *geç-ince* 088b/12.

Zarf-Fiil eki: -mAdIn

šovu-madın 201b/12, *ķur-madın* 087b/06, *in-medin* 174a/03, *öl-medin* 017a/13.

İyelik 3. teklik şahıs eki: +l, +sl

ķarübānuñ ķalb+ı+na 055b/04, *anuñ mūcib+i* 109a/19, *ķulefānuñ şulehā+sı+ndanıdı* 109b/09, *üsvānuñ şarkı+si+nde* 171b/03.

Yükleme hal eki: +l

ķatun+ı 039a/02, *marķaş+ı* 104a/08, *ķüfr+i* 041a/07, *leşker+i* 054a/05.

Şahıs Zamiri Kökenli 2. şahıs ekleri: -sln, -slz

şanur+sın 194a/20, *ciftlene+sin* 194a/19; *ķura+sız* 214b/16, *fıkr itmiş+siz* 009b/11.

Çokluk 2. şahıs bildirme eki: -slz

degil+siz 206b/21, *gibi+siz* 207a/01, *girçek+siz* 031b/14, *ķāyife+siz* 118a/18.

Görülen geçmiş zaman 3. şahıs ekleri: -dl, -dlAr

ķoğ-dı 079a/05, *üfür-di* 060a/14, *ķoğal-dılar* 010a/03, *yüz-diler* 171a/06.

Öğrenilen geçmiş zaman eki: -mlş

ķoma-mış 073a/02, *şoķ-mış* 185b/16, *dizil-miş* 041a/20, *düş-miş+ler* 162b/16.

Soru eki: +ml

ķalur mı 134b/19, *degil mi+yin* 011a/06.

i- ek fiili:

ķullanurlar+ıdı 175b/16, *ķırılmış+ıdı* 099a/11, *söyleşür+ıdı* 017a/16, *ezberlemiş+ıdı* 091a/19.

II.II.IV. Ünlü Düşmesi:

1. Metinde ünlü düşmeleri genellikle ikiden fazla heceli sözcüklerde vurgusuz orta hecedeki dar ünlünün düşmesi biçiminde karşımıza çıkmaktadır.

/l/ > Ø

bağrında 230b/04 (< bağırında), *çağırışdılar* 063a/18 (< çağırışdılar), *şıyrup* 219b/19 (şıyır-up), *yığlındılar* 028a/18 (yığ-il-in-dılar), *yığnaç* 095b/12 (yığın+aç).

/il/ > Ø

beñzerdi 064a/12 (< beñiz+e-r-di), *birbirine* 145b/11 (< biri+biri+ne), *çigninde* 015a/16 (çigin+inde), *egninde* 018b/17 (< egin+i+nde), *eydür* 139b/16 (< eyit-ür), *kimse* 065b/21 (< kim+ise), *kimesne* 085b/07 (< kim + ise + ne).

/ul/ > Ø

buyruğın 200a/13 (buyur-uğ+i+n), *uyñu* 050a/20 (<uyu-ñu), *uyku* 134b/12 (<uyu-ku), *oğluñuz* 208a/15 (<oğul+uñuz), *boynın* 027b/11 (<boyun+i+n), *omzında* 048a/21 (< omuz+i+nda).

/ül/ > Ø

göñli 017a/14 (<göñül+i), *eylük* 089b/07 (<eyü+lük), *gögsinde* 036a/06 (<gögüs+i+nde), *Öömrin* 072a/05 (< Öömür+in), *Ööşri* (< Ööşür+i) 131b/21.

/el/ > Ø

iltüp 041b/02 (ilet-üp).

Ayrıca "ile ve içün" edatlarının ekleşmesinde /e/ sesinin düştüğü görülür:

anuñçün 110a/16 (< anuñ + içün), *şahñbjyle* (<şahñbj + ile)168a/06.

"-i" ek fiiliyle yapılan çekimlerin ekleşmesinde /e/ düşmesi görülür.

daÖvet itmişdi 045a/01 (< it-miş i-di), *ölürdi* (< öl-ür i-di) 136b/18, *virürse* 124b/21 (< vir-ür i-se), *bilürseñüz* 209b/09 (< bil-ür i-señüz).

II.II.I.V. Ünlü Birleşmesi:

neyle- (<ne + eyle-): *neylersin* 096a/02, *neylese* 077a/02, *neylesüñ* 061a/11.

niced- (<nice + it-): *nicedelüm* 152b/03.

nit- (<ne + it-): *nidesin* 067a/10, *nitseñüz* 213b/06, *nitdi* 059b/10.

niçün (<ne + içün): *niçün* 072a/05.

nol- (<ne + ol-): *nola* 044b/06, *nolsa* 153b/14, *nolur* 134b/21, *noldı* 059b/10.

nesne (<ne + ise +ne): *nesne* 085b/07.

niydügin (ne +y+i-düg+in) 086b/06.

II.II.II. Ünsüzler

Metnimizde yazımdan hareketle belirlediğimiz /b/, /c/, /ç/, /d/, /đ/, /f/, /g/, /ğ/, /h/, /ĥ/, /ñ/, /k/, /k/, /l/, /m/, /n/, /ñ/, /p/, /r/, /s/, /ś/, /ş/, /ş/, /t/, /t/, /v/, /y/, /z/, /ž/, /ž/, /ž/ ünsüzleri kullanılmıştır.

II.II.II.I. Ünsüz Değişmeleri

II.II.II.I.I. /t~/d/ Değişimi:

1. Orta Türkçe dönemindeki sözcük başındaki /t/ seslerinin bir kısmı Eski Anadolu Türkçesi döneminde tonlulararak /d/ye dönüşmüştür. Bu değişim metinde de görülmektedir:

depe 091a/20, *depelediler* 085a/11, *dilkü* 023b/08, *dükendi* 118a/21, *dürlü* 124a/08, *dütün* 191b/04, *dütüzsel* 129a/02, *diledüm* 052a/03, *diñleyenler* 232b/01,

diridür 064b/13, *dizlerine* 163a/01, *düşdi mi* 099b/10, *düşüñde* 194b/06.

2. Kalın ünlülü sözcüklerde /t-/ önsesinin korunduğu örnekler bir hayli fazladır. Fakat bu tür sözcüklerinin tı ɬ harfiyle yazılmaları ses bilgisi değil, imlâ sorunudur (AKÇA 2017):

tağ 045b/13, *tağıtdı* 061b/17, *toğrı* 018b/06, *toğuz* 077b/09, *tonatduñ* 002a/05, *toğundi* 055b/21, *tağarcuğ* 147b/19, *taıldılar* 171a/06, *taıcuğazları* 186a/08, *tağıçlar* 171a/05, *tañışınca* 159b/11, *taıru* 173a/06, *taıyanurlar* 100b/10, *taıyısı* 111b/02, *toğrayup* 224a/17, *toğrı* 177a/21, *toğusına* 182b/20, *toğurdi* 127a/04, *toğıdılar* 041a/19, *toğsanıncı* 091a/01, *toıup* 091b/19, *toıayup* 021b/01, *toıdurtdı* 136a/19, *toıudur* 029b/04, *toınmışıdı* 019a/12, *toırı* 161a/13, *toıruğına* 120a/01, *toıyınca* 224a/19, *toıyumlugu* 156a/13, *toıyudımadı* 095b/15, *taıvar* 158a/19, *taıyınup* 026b/06, *taımarından* 060a/18, *taınzursalar* 129a/11, *taırlık* 155a/11.

Birkaç örnekte kalın ünlülü sözcüklerde de tonlulaşma görülür:

maşlañat üzerine *dururlar* 123b/13, *duzağlar* 191b/09.

3. /-t/ > /-d/ değişimi genellikle ünsüzle biten fiil köklerine ünlüyle başlayan bir ek gelmesiyle görülür.:

korğud-up 139a/12, *oğıdasız* 089a/02, *oğredüp* 020b/09, *segirdirek* 008b/20, *kuşadup* 155b/15, *uğradırağ* 022b/16.

Birkaç sözcükte bunun dışında bir kullanım söz konusudur:

yumurda 125b/21, *yumurdlar* 128a/21, *unudmamağıçün* 031a/07, *getürdmişdür* 170b/17, *kuırdlanur* 128a/03, *geçüdlerinüñ* 044a/04, *adlayup* 014b/10, *ayırdlarken* 173b/06.

4. /-t/ > /-d/ değişimi kimi örneklerde ulama nedeniyle ortaya çıkar:

ayırd itmeyince 221b/05.

Bunun dışında aşağıdaki örneklerde tonsuzlaşma görülür:

kuırd 128a/03, *süğ* 172b/13, *ud* 031b/07, *yund* 127a/04.

II.II.II.I.II. /k~/g/ Değişimi:

1. /-k/ > /-ğ/ değişiminin fazla örneği yoktur. Birkaç sözcükte ve ulama görülen sözcük gruplarında karşımıza çıkar:

yarağ 202b/17, *andağ* 002a/01, *kuılağ urup* 024a/05, *yasağ itmişidi* 084a/16, *ayağ üzerine* 063a/17.

2. Sözcük ünlüyle başlayan bir ek aldığıında /-k~/ > /-ğ~/ ve /-k~/ > /-g~/ değişimi görülür:

açıklığın 151b/13, *ñastaluğum* 151b/08, *yogıken* 002a/01, *işigi* 058b/14, *bölügi* 123a/12.

Az sayıdaki örnek bu genel kullanımın dışında kalır:

ırmağa 133a/07, *revnağı* 076a/12, *şandūğı* 153a/02, *añmağı* 015b/14.

3. Sözcük başında /k/ > /g/ değişimini tesbit etmek mümkün değildir çünkü /k/ ve /g/ sesleri kef ɤ ile gösterilmiştir. /k/ > /g/ değişiminin örneği yoktur.

II.II.II.I.III. /k~/h/ Değişimi:

Eski Türkçedeki kimi sözcüklerdeki /k~/ sesi Eski Anadolu Türkçesinde sızıcılaşarak /h/ sesine dönüşmüş daha sonraki dönemlerde tekrar /h/li yapılar yerini /k/li yapılara bırakmıştır.

1. /k~/ ünsüzünün korunduğu sözcükler:

kaçan 125b/09, *qandadur* 021a/05, *qanqı* 073b/08, *qanqısı* 023b/16.

2. /k-/ > /h-/ değişimi iki sözcükde karşımıza çıkar:

han 110b/21, *hatun* 198b/05.

3. /-k-/ > /-h-/ örnekleri şunlardır:

dañı 032b/05, *qoñulu* 033a/07, *qoñuladı* 127a/08, *qorñusu* 026a/04, *uyñu* 050a/20, *yoñsa* 134b/18.

II.II.II.IV. /ç~/c/ Değişimi:

1. Sözcük başında ve sonunda görülen /ç/ > /c/ değişimi örnekleri yazımla ilgili tercihten kaynaklanmaktadır (bk. /c/ ve /ç/ Ünsüzlerinin Yazımı):

2. /-ç-/ > /-c-/ tonlulaşması sözcük ünlüyle başlayan bir ek aldığında görülür:

qazanc+ı 192b/17, *qılıc+a* 155a/18, *quc-up* 197b/07, *sanc-arlal* 128a/12.

II.II.II.IV. /g/ ~v/ Değişimi:

Eski Anadolu Türkçesi döneminde sözcük ortasındaki /g/ sesleri büyük oranda korunmuş, bir kısmı /v/ sesine dönmüştür. Metnimizde de bunun örnekleri vardır:

1. /-g-/ > /-v-/ değişimi bir sözcükte karşımıza çıkar:

şovuk 166a/18, *şovudı* 094b/21.

2. /g/ sesinin korunduğu örnekler vardır:

dögerdi 193a/15, *dögilmiş* 173b/05, *dögüş* 067b/12, *gögercin* 216b/03, *qoğa* 218a/08, *çoğan* 138b/16, *qulağuz* 160a/06, *şığasa* 030a/14.

II.II.II.IV. /g/ ~y/ Değişimi:

çiynerken (EAT çeyne-/çiyne->OT çikne->TT çigne-) 127b/16.

II.II.II.IV. /v/ ~f/ Değişimi:

Türkiye Türkçesinde /f/ sesi ile kullanılan bir sözcükte /v/ sesinin korunduğu örnekler vardır:

uvdı 166b/06, *uvacuq* 034b/18, *uvadurlar* 188a/15, *uvaq* 167b/01, *uvandı* 184a/06, *uvatmışlar* 162b/14.

II.II.II.II. Ünsüz Türemesi:

II.II.II.II.I. /y/ Türemesi:

Ünlü ile biten bir sözcük ünlü ile biten bir ek aldığında iki ünlünün yan yana gelmesini önlemek için /y/ ünsüzü araya girer. "Ekleme ve kaynaşma sırasında ortaya çıkan ünlü çatışmasını önlemek için ünlüler arasına getirilen y ünsüzüne koruyucu ünsüz denir." (ERCİLASUN 2000: 219-226).

mūsā+y+a 072b/14, *nūbe+y+e* 122a/04, *şahife+y+i* 052b/07, *aqça+y+ı* 039b/20.

"ile" edatının geldiği ünsüzle biten sözcüklerde /-y-/ türemesi görülür.

Öaraba+y+ıla 042b/15, *efsādı+y+la* 145b/18, *endişe+y+ile* 045a/15, *incü+y+le* 125a/01

"i-" ek fiilinin geldiği ünsüzle biten isim ve fiil soylu sözcüklerde /-y-/ türemesi görülür.

yüklü+y+ise 014b/05, *gedā+y+ısa* 090a/08, *qulı+y+iken* 097b/21, *tāze+y+iken*

126a/08, *gitse+y+idi* 123a/15, *üleşdürmeye+y+idüñ* 164b/18.

II.II.II.II. /s/ İkizleşmesi:

issi "sıcak" 010b/08, yaşsı 128a/10, issi "sahibi" 027b/17.

II.II.II.III. Ünsüz Düşmesi

/g/, /ğ/ > Ø:

gerek 203b/17(<ker**g**ek), *göñül* (<kö**ng**ül)186b/12, *bilüyle* 032a/16 (<bil**ig**), *köpri* 028b/07 (<köbr**ü**g), *çerisin* 076a/04 (<çer**ig**), *nite* 182b/14 (<ne+te**g**), *kapu* 074b/18 (<kapu**ğ**), *kulağı* 145b/12 (<kul**ğ**ağ), *ulu* 018a/14 (<ulu**ğ**), *kırtardı* 178b/16 (<kırt**ğ**ar-), *tapu* 083a/03 (<tapu**ğ**), *şaçular* 135b/17 (<şa**ç**u**ğ**), *şaru* 023b/02 (<şa**r**ı**ğ**), *yapu* 152a/01 (<yapı**ğ**), *busuda* 205b/10 (<busu**ğ**), *tartuda* 162a/09 (<tar**t**ı**ğ**), *taru* 173a/06 (<tarı**ğ**).

II.II.II.IV. Hece Düşmesi

kardaş 169b/13 (<kar**ın**+daş), *firöavndur* 069a/05 (<firö**avn**+durur), *küççük* 188b/04 (<kü**ç**ük+cük).

II.II.II.V. Yer Değiştirme

çölmek 069b/21 (<çö**m**lek), *çezginürken* 136b/06 (<çez**gin**-ürken), *karvaşurlar* 127b/21 (<kar**v**aş-ur**lar**), *semrüdiler* (<sem**ür**-t-diler) 032b/17.

II.II.II.VI. Ek Yığılması

beyn+i+si+yle 129b/02.

II.III. Şekil Bilgisi Özellikleri

II.III.I. Yapım Ekleri:

II.III.I.I. İsimden İsim Yapım Ekleri:

+acuğ+: *az+acuğ* 186b/08.
+aGU+: *buk+agu* 099a/14, *buz+agu* 041b/03, *buz+agi* 023b/04 .
+ek+: *bög(i)r+ek+ler* 129a/08 .
+an+: *oğ(u)+an* 014b/05.
+Ar+: *otuz+ar* 193a/06, *uç+er* 143a/16 .
+ArU+ : *yuk+aru* 157a/08, *iç+erü* 081b/20, *il+erü* 107a/18.
+CA+: *ala+ca* 032a/21, *Öarab+ca* 080a/20, *bu+n+ca* 001b/01, *kalan+ca+sı* 057b/15, *ulu+ca+ların* 067b/21, *türkj+ce* 027b/16, *türk+çe* 188b/14.
+cAK+: *ıs(i)+cağ* 207b/15, *tiz+cek* 152b/03, *gök+cek* 170b/10 .
+cl+: *kapu+cı* 035b/04, *kuyum+cı* 082a/05, *maÖden+ci+lerüñ* 188a/19, *oyun+cı* 130a/03, *taş+cı* 194b/19, *yalan+cı* 130a/03, *bek+ci+ler* 063b/08, *ekin+cı* 173a/21.
+cII+: *tavşan+cıl* 137b/06, *balık+cıl* 174b/19.
+cIIAYIn+: *sen+cileyin* 049a/08, *a+n+cılayın* 027b/16 .
+cUGAZ+: *tal+cuğaz+ları* 186a/08, *kız+cuğaz+dan* 059b/08 .
+cIK+: *uva(ğ)+cuğ* 034b/18, *oğlan+cuğ* 071a/17, *ince+cük* 186a/08,

küçü(k)+cük 072b/17, küpe+cük+ler 118a/03, küpe+cik 007b/10, gelin+cik 013b/20.

+cin+: göger+cin 216b/03.

+DAsl+: yarın+dası 211a/12, ir+tesi 179a/06 .

+daş+: qar(in)+daş 090a/07, yol+daş 191a/21 .

+din+: õñ+din 028a/12 .

+dl+: iñil+dü+ler 117b/03, düpür+dü+sinden 155a/15, güpür+dü+sinden 155a/15.

+düz+: gün+düz 205b/14.

+ge+: öz+ge 089b/17.

+gü+: eye+gü 161b/12, güye+gü+lerümüz 045a/07.

+ll+: kız+ıl 070b/20, yeş+il 046b/20 , çaq+ıl 025a/20.

+ln+: az+ın az+ın 225a/12, kıç+ın kıç+ın 228b/18.

+kun+: kuz+kun 166b/17.

+le+: belki+le 013b/12, bir+le 003a/21 .

+leK+ : göñ+lek+lerin 177b/18.

+lAyln+: uğur+layın 003b/13, gice+leyin 019b/04.

+lIK+: beyâban+lık 126b/01, çok+lık 052a/05, diri+lik 155b/21, dülger+lik 084a/01, büyük+lük+de 203b/11, togru+luq 089b/07.

+ll+: kapaq+lu 143a/10, öyke+lü 062a/03, bāğçe+li 189a/07, borc+lı+laruñ 101a/05.

+(l)ncl+: dörd+inci 225a/21, otuz+ıncı 162a/15, on+uncı 077b/10, üç+üncü 174a/18.

+rA+: soñ+ra 025b/13, taş+ra 190b/17, iç+re 071a/05 .

+(l)rAK+: kiçi+rek 210b/15, siyāh+irek 207b/15, gök+irek 144b/02 .

+ntrak+: şaru+ntraq+dur 175b/07.

+sı+: kum+sı 145b/14 .

+suk+: bağır+suk+ların 129a/16 .

+sUz+ : şu+suz 190a/07, uğur+suz 129b/07, nihāyet+süz 027b/04, örtü+süz 228a/13 .

+şın+: şaru+şın 136b/04.

+uz+: yalıñ+uz 034a/07.

II.III.I.II. İsimden Fiil Yapım Ekleri:

+A-: beñ(i)z+e- 199b/04, deñ+e- 042a/03, oy(u)n+a- 045a/03.

+(A)l-: sağ+al- 055a/19, şuv+al- 134b/17, şin+el- 046b/06, yüce+/- 014b/19, iri+/- 135b/08.

+(A)n-: yöre+n- 055a/04, ut+an- 214a/13.

+(A)r-: çok+ar- 057a/2, kara+r- 163a/01, şar(ı)+ar- 011b/02, baş+ar- 085b/07, ev+er- 045a/07.

+dA-: çağıl+da- 171b/21, güril+de- 171b/21, iñil+de- 176b/04.

+l-: taş+/- 220a/10, toq+/- 041a/19, giñ+i- 172b/19.

+klr-: hay+qır- 169a/13, tü+kür- 035a/03.

+lA-: kap+la- 064a/14, qarşu+la- 207b/17, kefen+le- 140a/14, pjr+le- 009a/15.

+re-: dit+re- 186a/01.

II.III.I.III. Fiilden Fiil Yapım Ekleri:

- a-: *kap-a- 083b/20, at-a- 077a/01.*
- Ar-: *kop-ar- 177a/17, çık-ar- 200b/06, çök-er- 162a/19, gid-er- 129a/10.*
- dAr-: *dön-der- 052b/14, aç-dar- 194b/01.*
- dlr-: *kal-dır- 003a/10, kamaş-dur- 150b/13, söyün-dür- 084b/08.*
- AIA-: *dep-ele- 085a/11, kov-ala- 157a/21.*
- GUr-: *tur-ğur- 211a/13, tur-ğur- 049a/05, ır-ğur- 143b/02, ir-gür- 053a/16, dir-gür- 159a/16.*
- I-: *kağ-ı- 202a/15, kaz-ı- 073b/21, kür-ü- 180a/01, bür-ü- 198a/21, giñ+i- 172b/20*
- (U)k-: *tur-uğ- 117a/17, şar-ğ- 218a/08.*
- (I)l-: *şarş-il- 155a/15, süz-il- 022b/10, tut-ul- 014b/20, göm-ül- 168a/06.*
- mA-: *kağ-ı-ma- 100b/06, şaklan-ma- 035a/06, bişür-me- 084a/16, döy-me- 104a/07.*
- (I)n-: *yol-ın- 173b/07, bil-in- 024b/16, gör-ün- 051b/19, boğazla-n- 023b/12.*
- (I)r-: *iç-ür- 045a/02, art-ur- 088b/17, kaç-ır- 061a/10, deg-ir- 186b/09, em(i)z-ür- 024b/17.*
- (I)ş-: *otur-uş- 131b/17, ötür-üş- 084b/20, bağı-ış- 050b/06, gül-iş- 044b/21, tanı-ş- 159b/11, ayırtla-ş- 119b/21.*
- (I)t-: *korğ-ut- 186a/05, yürü-t- 083b/21, şark-ıt- 137b/10.*
- üz-: *tüt-üz- 041b/03.*
- y-: *ko-y- 206b/04, to-y- 128b/06.*
- zUr-: *tam-zur- 129a/12*

II.III.I.IV. Fiilden İsim Yapım Ekleri:

- A+: *yan-a 042b/17, dön-e 231a/21.*
- AGAn+: *tart-ağan 178a/07, bat-ağan 128a/07, geç-egen 128a/07, öt-egen 152a/08.*
- (A)K+: *kon-ağ 172b/15, tekerle-k 228a/13, dile-k 221b/16, cıb(i)l-ağ 125b/04.*
- am+: *tut-am 173b/07.*
- (A)n+: *toğ-an 143a/19, art-an 120b/05, düz-en 197a/19, es-en 176b/02*
- ç+: *korğun-ç 182a/08, kulan-ç 086a/21, kazan-ç 192b/17.*
- dU+: *irkin-dü 165a/17, kazın-du 058b/17.*
- dük+ : *sü(ğ)-dük 126a/03.*
- eç+: *gel-ec+i 207b/11.*
- GA+: *göl(i)-ge 126a/12, oñur-ğa 128a/10, çekür-ge 128b/01*
- geç+: *yen(ç)-geç 157a/05.*
- glç+: *tal-ğıç 171a/05, yüz-güc 171a/05*
- ken+: *yel-ken 031b/21*
- GI+: *bur-ğı 165a/09, şar-ğu 224b/02, ger-gi 093b/20*
- GU+: *az-ğun 128a/02, sür-ğün 047b/04, kes-kün 090a/17, sın-ğun 155a/07.*
- I-: *geçir-i 206b/11, saç-u 135b/17, puş-u 205b/05, bur-u 024b/20.*
- incağ+: *tay-incağ 229a/21.*
- (y)lci+: *sev-ici 077b/01, uğraş-ıcı 077a/06, dök-üci 056a/16, alda-yıcı 151b/14.*
- (I)K+ : *şal-ığ 224b/07, sın-uğ 164b/11, eş-ik 023b/13, ged-ük 137b/01, çür-i-k 178a/07*

-(y)Im+: *dil-im* 029b/08, *yar-ım* 188b/16, *çoş-um* 180a/03, *kötür-üm* 042a/12, *şıçra-yım* 127b/20.

-mA+: *kaz-ma* 118a/18, *şın-ma* 063a/14, *çiz-me* 084a/12, *dik-me* 147a/18.

-mAK+: *yi-mek* 070a/01, *ır-mağ* 169b/18.

-men+: *degir-men* 135a/18.

-mAz+ : *yara-maz* 023a/02.

-mur+: *yağ-mur* 065a/10.

-(I)n+: *ek-in* 127a/18, *yoğ-un* 128a/14, *düg-ün* 154b/09, *düt-ün* 191b/04 .

-(a)r+: *yara-r* 087a/17, *kat-ar* 074a/18.

-sl+: *tüt-si* 029b/17, *yat-su* 158b/06.

-(U)T+ : *geç-üd* 030a/11, *bulu-d* 083a/03, *bulu-t* 029a/01.

-(y)Iş+: *yüri-y-iş* 213a/04, *kar-ış* 162a/06, *dög-üş* 067b/12.

-(A)z+: *boğ-az* 177a/10.

II.III.II. İsimler:

II.III.II.I. Çoğul Eki: +IAr

Türkçenin bütün devirlerinde olduğu gibi metnimizde de çoğul eki olarak +IAr eki kullanılır:

bürbā+lar 044a/13, *ekinlik+ler* 164a/17.

Arapça ve Farsça kimi sözcükler ise çokluk şekilleri ile kullanılmışlardır:

memālik 034a/21, *efđalın* 002a/05, *yārān* 003b/21, *aŖmāl* 005a/03, *ālāt* 090b/14, *defŖātla* 114a/08, *fuğahā* 102a/18.

II.III.II.II. İyelik Ekleri :

1. teklik şahıs: +(U)m

hastalığ+um 151b/08, *Ŗömr+üm* 151b/13, *uyku+m* 151b/09.

2. teklik şahıs: +(U)ñ

senüñ qurbān+uñ+dur 058b/08, *senüñ üzer+üñ+e* 075b/21, *tañru+ñ* 041a/16.

3. teklik şahıs: +(s)l

tākāt+ı 067a/15, *kaşide+si* 094a/07, *quyruğ+ı+nuñ* 126a/07, *türbe+si* 094b/08.

1. çokluk şahıs: +(U)mUz

Ŗağl+umuz 197a/10, *minnet+ümüz* 009b/07, *cümle+müz* 051b/14, *ara+muz* 221a/04.

2. çokluk şahıs : +(U)ñUz

tākāt+uñuz 208a/09, *üzer+üñüz+e* 206b/19, *ara+ñuz+dan* 209b/09, *cümle+ñüz* 209a/16.

3. çokluk şahıs : +IArI, +(s)l

yoldaş+ları 120a/03, *yiñ+leri* 160a/02, *añvāl+ı+nı* 184b/16, *añirki+si* 093b/04, *defŖ+i+ne* 219a/14.

II.III.II.III. Aitlik Eki: +ki, +ğı

Bulunma hali eki almış sözcüklere gelir. Bu ekin bazen ünlü uyumuna girdiği de görülür.

bürbā+da+ki 193b/13, *ağızların+da+ğı* 014b/14, *etrāfın+da+ğı* 027b/04.

Kimi zaman zarflarında kalıplaşmış hâlde görülür.
šoñra+ki 164a/16, *şimdi+ki* 056a/12, *evvel+ki* 010a/02.

II.III.II.IV. Hâl Ekleri

II.III.II.IV.I. Yalın Hâl Eki: Ø

hâzret-i ibrahîm+Ø kız karındaşumdur didi 054b/14, içinde *koğukları meyyitler+Ø çürimesün diyü* idilmiş bir tedbiridi 118a/04.

II.III.II.IV.II. Yaklaşma Hâli Eki: +A

sudan kenâr+a çıkısa 127a/12, *çürüyüp kül+e dönmiş* 163a/09.

II.III.II.IV.III. Bulunma Hâli Eki: +dA

ol mağâra+da turdılar 184b/02, *nûbe+de kendüye bir mektûbı geldi* 196a/03.

II.III.II.IV.IV. Ayrılma Hâli Eki: +dAn

bostancı+dan bostancıya virürler 010b/02, *ehl-i eşer+den bir kavm* 122b/01.

II.III.II.IV.V. Yükleme Hâli Eki: +(y)I / +n(I) / +Ø

Yükleme hâli eki metnimizde üç şekilde bulunmaktadır.

- Yalın hâle getirilen +(y)I
- İyelik ekinden sonra getirilen +n(I)
- Eksiz kullanım +Ø

her memleket+i bir begine virdi 156b/04, *kağı+nı kaldurdılar* 143b/16, *iskender dârâ+yı kovdı* 155a/09, *yiryüzi+n güneş kurutdı*, *âdemjiler+Ø gönderdi* 162b/18.

II.III.II.IV.VI. İlgî Hâli Eki: +(n)Uñ / +Ø

zuhal+uñ istiķâmet ve selâmeti 195a/08, *fireng+üñ hârekatı ne+nüñ üzerine-yise* 095b/18, *recebi+nüñ ikisinde geldi* 098b/06, *baÖzi kimseler+Ø ittifâkıyla* 103a/08.

II.III.II.IV.VII. Eşitlik Hâli Eki: +(n)cA

bu hisâb+ca 193b/14, *türkî dil+ce* 143b/20, *karalar memleketi üzeri+nce* 017b/01.

II.III.II.IV.VIII. Birliktelik Hâli Eki: +(y)(I)IA, +In

fireng-ile tekrâr bir gazâyâ müteveccih oldı 103a/21, *Öadü+yıla şavaş yolın görmiş* 214b/14, *şinesi guşsa+yıla çäk oldı* 165a/02, *añşam+ın yine bile tulinurdi* 020a/20, *begleriyle ayağ+ın turlar* 081b/15.

II.III.II.IV.IX. Yön Hâli Ekleri: +rA / +ArU

šoñ+ra 031b/19, *taş+ra* 184a/17, *iç+re* 101b/19, *yuğ+aru* 157b/18, *il+erü* 096a/08.

II.III.II.IV.X. Nedensellik Hâli Eki: +çün / +(y)içün

temâşâ+çün 204a/01, *unudmamağ+içün* 031a/07, *binâ+yıçün* 152a/11.

II.III.II.V. Soru Eki: +ml

at **mıdur** deve çatarı **mıdur** 074a/18, çadırğa **mıdur** 074a/20, *iskenderiyye menâresinden* *Ö*aceb nesne **mi** olur ki 158b/16.

II.III.III. Sıfatlar**II.III.III.I. Niteleme Sıfatları:**

yeşil taşdan 138a/13, **güzel** Öavratlar 200a/19, **incecük** tılcuğazları 186a/08, **tuşlu** deñize 123a/02, **asılsuz** kâfirlerdür 123a/02, **çoşluş** tâyife 221a/09.

II.III.III.II. Belirtme Sıfatları:**II.III.III.II.I. Sayı Sıfatları:****II.III.III.II.I.I. Asıl Sayı Sıfatları:**

bir buçuş ay 110b/09, **yigirmi sekiz** daşıkça 141a/20, **iki biñ üç yüz toşsan toşuz** yıl 142a/05, **altı kerre yüz biñ** erile 156a/16.

II.III.III.II.II. Sıra Sayı Sıfatları:

yidinci ay 206b/14, **ikinci** ođlınuñ 009a/09, **üçüncü** bölük 060a/05, **dördüncü** çapusu 023b/06, **sekiz yüz onuncu** yıldan 191a/14, **toşuzuncu** başlamyüs 077b/08.

II.III.III.II.III. Üleştirme Sayı Sıfatları:

birer ikişer avuç 173a/17, **onar** ziraÖ 182a/20, **yüzer** altun 207b/20.

II.III.III.II.IV. İşaret Sıfatları: bu / şu / o / ol / şol

bu pādişāhı 036b/10, **şu** hōkqayı 139a/02, **o** kalÖaya 095a/10, **ol** cāriyeyi 096a/16, **şol** hūrmā ağacı 175a/08.

II.III.III.II.IV. Soru Sıfatları:

kanşı ırmağun kenārında 128b/18, **ne** meşakçatlar 186a/16, **ne kadar** koyun 211a/04, **ne dürlü** tılsım 021a/14, **ne mişdār** yağ 183b/07, **ne ası** vilāyetdür 188b/17, **ne Ö**aceb nesne gördün 051b/18.

II.III.III.II.IV. Belirsizlik Sıfatları:

be-her taşdırçün olÖasker bu tağa irecek 122b/16, **baÖzi** ehl-i tevāriñ 190b/01, bize **biriki kaç** muÖtemed kimselerünüz gönderün 207b/07, **cümle** hālk-ı Öālemi 194a/02, **kimi** deñiz cānavarlarınıñ 166a/01, **her** kişi 176a/07, **her dürlü** ekinlerden 167a/14, **her bir** vilāyeti 169b/12, **her biriki** şüretün 042a/20, **her ne kadar** nesne 175b/15, **her ne** pādişāh 183a/12, **nice** müvekkeller 018a/13, **niçe** şehirler 025b/17, **başka başka** maşāmlar 037a/18, **az** kimseleri 082b/07, **çok** müsāfir 004a/19, **biraz** yirin 173b/03, **bir mişdār** mizr 173b/04, **bir kaç** yirinde 185a/13, **bir nice** manşırlar 190b/03, **bunca** ulu pādişāhlar 143a/04, **şamu** mālını 119b/03, **degme** derdle 011b/09, **hıç bir** kıbtı 012b/11.

II.III.IV. Zamirler

II.III.IV.I. Şahıs Zamirleri:

1. teklik şahıs zamiri: ben

ben senden ğayrı nesne istemezsin 038b/16, *ben saltanatdan ferāgat eyledüm* 140b/13.

2. teklik şahıs zamiri: sen

sen bu diyāra neden ötürü geldüñ 159a/16, *sen ırla diyü aña emr itdi* 187b/04.

3. teklik şahıs zamiri: o / ol / an

sen düzmeyince o düzilmez 001b/13, *ol da oradan çıkup gitdi* 192b/18, *umarın anı yirine koyasın* 209b/15.

1. çokluk şahıs zamiri: biz

biz hep helāk itdük 011a/02, *biz evāyilde gelen mısır ehlinüñ neslindenüz* 140b/19.

2. çokluk şahıs zamiri: siz

siz ne t̄ayifesiz 118a/18, *siz anlaruñ-ıla uğraşmazsınız* 208a/12.

3. çokluk şahıs zamiri: anlar

anlar dañı ol uçurumlardan uçdılar 158a/21, *anlar da kıśşayı aña didiler* 159a/15.

II.III.IV.I.I. Şahıs Zamirlerinin Hâl Ekli Çekimi:

II.III.IV.I.I.I. Yaklaşma Hâli:

baña bunu üç kerre h̄ikāyet itdi 191a/10.

ikisin de saña öldüri vireyin 222a/05.

aña bürbā dirler-idi 149b/07.

bize ne olursa size de ol ola 207a/14.

artuğ ben size gelmezsin 028a/07.

anlara ğazab eyledi 068a/16.

II.III.IV.I.I.II. Bulunma Hâli:

bu cinsden bende bir t̄ılsım vardır 015a/13.

sende olan nesneyi viresin 210a/16.

anda enhār ve eşcār ve şemār çoğ-ıdı 044a/20.

anlarda her ne var-ısa ol yaratdı 049a/09.

II.III.IV.I.I.III. Ayrılma Hâli:

şol pādışāh ki benden soñra gele 118b/07.

senden güzel yüzlü kimse görmedüm 175a/17.

andan dühn-i belesān çıkarurlar 183a/19.

anı bizden kim bilür diyü buyurdı 198b/03.

ben sizden gidüp kendü Őālemüme varmaluyın 033b/05.

anlardan bu Őilmleri tekmiñ itmiş-idi 053a/15.

II.III.IV.I.I.IV. İlgî Hâli:

*sen **benüm** ilâhumsın didi 049a/07.
yoḥsa **senüñ** üzerüñe varurın didi 075b/21.
anuñ çapularından birin açmaç diledi 043b/12.
her ne kimse ki **bizüm** dñnimüzdedür ol **bizüm** çarındaşumuzdur 055b/01.
murâdları **sizüñ** putlaruñuzı ħarâb eylemekdür 184a/15.
ol cin **anlaruñ** ardlarına düşdi 193a/15.*

II.III.IV.I.I.V. Yükleme Hâli:

*aña **beni** bilür misin didi 024a/10.
seni mısra pâdişâh ideyin didi 071a/15.
na-gâh **anı** bilüp tıtdılar 108b/18.
bizi anlardan şayma 209b/14.
sizi anlar-ıla değışelüm 213b/09.
anları kıılıçdan geçürdi 231b/01.*

II.III.IV.I.I.VI. Birliktelik Hâli:

***benümle** gel böyle itme 038b/20.
gel **senüñle** güreşelüm 057b/99, bu sır **senüñile** ölsüñ 232a/14.
her biri **anuñla** yâd olunur 010a/12, **anuñıla** Öamel eyle 024a/06.
bizümle doşlaşuñ 053b/16.
sizüñle çavlumuz böyle değılidi 147b/09.
anlar-ıla cemÖolurlar 038b/18, **anlaruñla** cihâd içün 097b/06.*

II.III.IV.I.I.VII. Nedensellik Hâli:

***anuñiçün** bir arslan yavrusını boğazlarlar 023b/03, **anuñiçün** niçe çurbânlar kesdi 071a/16.*

II.III.IV.II. İşaret Zamirleri:

an / anlar:

***anı** elden ele aldılar 073b/17, **andan** hiremüñ üzerine çıkılır 140a/18, anlara tapup Öibâdet iderdi 149b/08, **anları** yapan ve yapiduran 004a/07.*

o / ol:

*sen düzmeyince **o** düzilmez 001b/13, **ol** sâbıkâ dañı işâret olunmuşdur 132a/09.*

bu / bunlar / bular:

***bu** bir binâdur ki 144b/08, ħalk **bunlara** girürler çıkarlardı 66b/21, beni ħaşr it **bularla** ya ilâhj 002b/17.*

şunlar:

***şunlar** ki ehl ve Öayâlları kendüleriyle bile-y-idi 045a/08, bre çomañ **şunları** didi 067b/12.*

II.III.IV.III. Dönüşlülük Zamirleri:

kendü:

***kendü kendüden** kalçamaz 128a/ 09, **kendü** yapduğı şehrde padişâh-ıdı 142b/01, **kendüden kendüye** ağıladılar 067a/13.*

kendüz:

timsāh kendüzini yirden yire çalar 128b/09, **kendüzin** yirlere çala çala öldürür 128b/11.

II.III.IV.IV. Belirsizlik Zamirleri:

baÖzi:

ve **baÖzilar** eydür 129b/01, **baÖzi baÖzina** tokınur 134a/06, **baÖzi** bozulmuş **baÖzi** henüz bozulmamışdur 142a/17, **baÖzinuñ** yüceligi ol kaçardur ki 144a/14.

biri / birbiri / bir kaç / bir kimse / bir bölük:

biri iñler **biri** eşk eyler 003b/02, **şefiÖ it baña birin** 002b/17, **birinde** bir şanem şüreti dikdi 030a/12, **birinden birine** yürinürdi 069a/11, **Öasker-i islām birbirini** başdılar 206a/14, **bir bölüğine** etrāk dirler-idi 219b/14 **bir kimse bir kimseden** bir nesne almalu olsa 039b/18, **bir kaçı** yoldaşlarından ayrılup yol azdılar 178a/02.

cümle / cümleden biri :

cümlesin tutup zencjre çekdi 223a/10, **cümlemüz** çııduķ 051b/14, **cümleden biri** anda bir kuş şüreti işledi 016a/14.

felāna:

kızum felānayı ziyāde severin 196b/11.

hiç biri / hiç kimse / hiç nesne:

hiç birisi kalmadı 119a/04, **hiç birinüñ** bir yeri gedilmemiş 144b/01, **hiç birine** t̄abiÖ degildür 188b/20, **hiç kimse** buña inķār eylemez 160a/15, **hiç nesne** h̄āsıl olmaz 177b/07.

her biri / her kişi / her kaçıkı / her kim-kimse / her nesne / her ne / her ne kimse:

her birin zār ve zār ağlatdı 100a/08, **bezm-i cihānda** kişiye **her ne** sunılsa 003b/15, **her kişi** pādışāha duÖā itdi 105a/09, **her kaçıkısına** d̄jn-i islām Öarż olınsa 107a/09, **ol taşsa her kim** bakısa 119b/20, **her kimse** çırağı deñlü nūr virür 090a/06, **her nesnede** kudret ve kuvvetleri var-ıdı 006a/18, **halk her neleri** var-ısa k̄ahire şehri içine getirüp 88a/15, **her ne kimse** ki taşradan hirem içine girüp 136b/09.

kimi / kimse / kimesne:

kimi kurudan ve **kimi** deñizden kaçdılar 215a/04, **kimseye** dime 232a/14, **kimesne** zulm ucından itmedi āh 002b/04.

ol bir / ol ara:

ikisi ki ol birinden büyükdür 133b/18, **ol araları** muhkem sildi süpürdi 103b/14.

ķamu:

ķamusını getirüp hirem-i şarkj içine ķodılar 136a/09, **ķamusı** dişi-y-idi 199b/09.

II.III.IV.V. Soru Zamirleri:

kaç:

bir maķtül ādemüñ diyeti **kaç** olur didi 159a/19.

kaçan:

kaçan etrāf-ı vilāyete ķoduģuñ kimseler eyü olsalar 090a/05, **kaçan** bu kelbü'l-mā avcılaruñ eline düşse 129a/18.

ķanda:

aña ol rab **ķanda** olur didüm 173b/20, **ķanda** gidersüñ diyü şorsalar 107b/05.

ķankı:

ķankı ölüm yig ola ki 154b/12, *didüklerinüñ* **ķankısın** idüñ dirsiz 208a/10.

kim:

ol kimdür aşağıda zikr olınsa gerek 130a/13, bunları yapan **kimlerdür** 133b/19.

ne / neyle- / nol- / nit- :

bunlar **nenüñ** *Öalâmetidür* 174a/20, *Öavrat neñdür* didi 054b/14, bu itdüğüñüz **neyidi** didi 096a/21, *yâ yil neylersin* 096a/02, *šoñra nolur* didi 134b/21, *korqusından nidesin* bilmezdi 67a/10.

nere:

ol nerededür didi 157b/06, *memleketüñ neredür* didi 159b/04, *aña nerelüsün* didüm 173b/18, *bu diyârda duÖâ maqbül olacağ nere* vardır 175a/14, *firÖavna mısruñ neresi* hoş gelmiş ki 011a/05, *ya şuyı nereden içersiz* didi 065a/09, **nerede** olursız didi 065a/12.

neden:

bu şehre neden âfet irişür 153b/13, **neden** ki anlar-ıla ölince cenk itmeyesin 209a/13

niçe / nice / niced-:

nice idesin bilmedi 050a/05, **niçeye** alındı 103a/02, *ya nicedelüm* didiler 208b/07.

niçün:

niçün böyle zaÖjf ve kuvvetsüzdür 186a/13, **niçün** bu tağ üzerinde yapmaduñ 227a/06.

niye:

bu kadar altunı aña niye virür 174a/13.

II.III.IV.VI. Bağlama Zamirleri:

Bağlama zamiri olarak kim ve ki sözcükleri kullanılmaktadır.

kim:

ne gam ol merde kim meydānı aldı 002b/05, *anuñ-içündür dimiş ol kim* bu hālī añlamış 061a/13.

ki:

emsūs şehridür ki tūfān-ı nūñ bunuñ bi'l-küllīye resmin bozup gidermiş ancağ bir *ķuru* ismin *ķomişdur* 148b/13, *faramā ki arz-ı mısrdā meşhūr yirlerüñ* biridür 177a/04.

II.III.V. Zarflar**II.III.V.I. Hâl Zarfları:**

arayu nil kenārınca gitdiler 176b/13, **az az** ve **yap yap** ol toğan şüretin *ķaldurdılar* 143a/21, *bostanı başdan başa* sıvarurlar 132b/07, **başdan ayağa** tenin *edviye-i māsıķe-y-ile* sıvadılar 016b/20, **bir bir** aÖyān ve *beyān* itdiler 101b/10, **çabuķca** *deprenimezlerdi* 213a/10, *devālānsalar eyü* olurdu 034b/19, **āteş gibi** *hücüm idüp* 213a/16, *güneş nūrı giç* *toķınur* 146b/09, **güle oynayı** *bedrül-cemālñnüñ* evine *geldiler* 230b/21, **gönüllü gönülsüz** *itāÖat* itdiler 097a/06, **çekürge kadar** olur 128b/02, **kendü kolayına** *gider* 048b/05, **ķıçın ķıçın** *gider* 228b/18, *ittifāķı nice* *rāst geldi* 094a/08, *aña oñatca* *teveccüh idüp* 180b/16, *bu iki yoldaş şöyle böyle* *gezüp* 191a/21, **yalñuz** *ileri gitmiş-idi* 176a/21, *ħalk yap yap azın azın* *ķāhireden fustāta taşını* *başladılar* 225a/12, **yeñi başdan** *mısrı Öimaret* itdiler 076a/11, **Öale'l-ġafle** *ol*

mağāradan çıkup 205b/11, **Öale'l-fevr** ikisin bir yirden kesmek gerek 126a/10, **Öale'l-ittisāl** yüridi 212b/07, **Öale't-tevālī** kaht ve tāÖün oldı 219b/08, **Öale't-tafsīl** kapuları üzre yazdurdı 153b/14, anı **be-gāyet** severdi 017a/09, **be-her-hāl** vücūd ādemden evlādur 156a/08, **ber-tarāf** olmayınca 211a/05, **bj-amān** mısır üzerine yüridiler 088a/13, **bj-bāk** gene pādīşāhlık eşgālına meşgūl oldı 083a/06, **bi'l-cümle** zıkr olınan 224b/11, **bi'l-fiÖil** iskenderiyye içinde olan küffārı saydılar 215a/14, **bi'l-külliyē** hārāb olmağ 225a/16, **bj-mecāl** ölür giderdi 189b/03, **bi'z-zarūrj** başların alup gitdiler 22b/15, **bi'z-zāt** maÖlümü olmayınca 086b/15, **cā-be-cā** ol belesān ağaçların dikmişler 185b/21, **evvelinden āhirine** hīkāyet iderdi 057b/17, **fi'l-hākīka** naql olınan 005a/09, **fi'l-hāl** oda tutuşur 188b/15, **fj-vasatū'n-nehār** rüşen ve āşikārdur 091b/16, **germ-ā-germ** ve kıyağı cenk itdiler 213a/19, **gūyā** bostāncıların sebzevātı meşÖaleleri gibidür 132b/05, **hiç** cevāb virmedi 101b/12, bu vazÖı **hōş** gelüp 008b/21, **ke'enne-hu** hālki kaparlardı 134a/09, **illā** menÖ iderler-idi 035b/04, **kemā-kān** maÖmür olur 134b/19, **keşān-ber-keşān** mağhūr ve meksūr āsitāne-i memālik-sitānına getürdi 112b/09, **külliyā** helāk ider 141a/10, **ihsān-ıla mālā-māl** ola 056a/14, **ser-ā-ser** gül şuyıyla yudı 100b/08, mısır şehrini **ser-tā-ser** ocağa urdılar 088b/16, **tjz** yanar 014a/07, **fevka'l-gāye** ikdām ve ihtimām iderdi 132b/17, **fevrj** bu iki Öarabj beytlere ser-āgāz itdi 187b/05.

II.III.V.II. Zaman Zarfları:

ol gün **añşama degin** yüridiler 044b/16, **andan evvel** yoğ-ıdı 100b/16, **andan soñra** ol da jmana geldi 012a/20, keçiyi **bu gün** ben güdeyin didi 57b/19, **dün yarısı olıcağ** yatup uyıdılar 044b/14, **giceleyin** kağkar kevākibe deñerdi 019b/04, **gice ve gündüz** aña envāÖ-ı tayyib-ile buñurlar virdürürdi 041a/02, ol menār **çoğdan** yıkılmış-ıdı 026b/21, öküze **çoğ zaman** Öibādet itdüklerinden soñra 033b/01, **her gün** kağır gelür 020b/20, **her kaçan** ol vilāyetde bir cenk olsa 162a/18, **irtesi** bunu kehenesin getürdüp anlara didi 194b/04, **niçe yıllar** kimseye görünmedi 048b/17, **soñradan** Öahdından döndi 098a/08, **otuz üç günden soñra** ğarb-ı dest fetħ eyledi 103b/20, **ol zamāndan berü** işlemez 188b/02, içlerinden **öñce** varan 120a/01, hürmüsden **öñdin** gelmişdür 139b/05, bu miğdār yıl **öñürdi** yazılmış-ıdı 142a/06, umarın **soñı** hāyr ola 054b/20, **soñ uci** beğā milkine sefer ider 052a/18, **şimdi** hālki aña ravza dirler 123b/01, **şimdiden** bir miğdār tereke alayın 124b/13, **bu gün yarın** size de anlara itdüklerin iderler 208b/06, **yarındası sabāñ** olup 211a/12, bu yolda **kırk yıl** eglendi 062a/17, **āñir** küffār Öaskeri gālib gelüp 219a/15, **bir ān** andan hālji olmazlar-ıdı 199b/19, tamāmı **Öan-kağrb** zıkr olunur 008b/03, **baÖde-hu** Öavrat gözinden ğayb oldı 024a/21, bu bidÖat **baÖde zamānın** gine iÖāde olinmış-ıdı 129b/17, **her dāyim** bir şu kaynar-ıdı 037a/01, **dāyimā** namāzı cemāÖat-ıla kılurdı 092b/13, **ol dem** kanını içdi 060a/18, **der-hāl** eyü ider 128b/21, **elān** yirinde kağımdür 182a/02, **bu ešnāda** haber aldı ki 155a/10, bunuñ **evāñir-i eyyāmında** helāk oldı 027a/03, **evvel** kendü kolayına gider 048b/05, **evvelā** hāzret-i müsāya hitāb idüp 072b/13, **hemān** çal koyun olur 129a/21, **hemān ol sāÖat** cān virdi 162b/04, añvālī nice olduğı **henüz** beyan olunur 108b/01, **her-bār** hādş kitābların okıdur diñlerdi 092b/13, **her çend** ki saÖy eylediler 043b/16, **ile'l-ān** bağı kaldı 184b/07, **nā-gāh** dūd-ı āhları göklere boyandı 084b/09, **kağimü'z-zamānda** yidi sehere şehri var-ıdı ki 164a/05, **tārjñ-i hicretüñ** altı yüz elli altısında yıkıldı 182b/12, **min-baÖd** aña yaramazlık itmekden vāz geçdi 223a/21, **muğaddemā** emr itmiş-idi 228a/12, **niçe müddet** ol sûret yirinde tırdı 031b/09, **pey-ā-pey** tekbiir iderler-idi 206a/21, **şeb ü rüz** içinde tilāvet-i kurān-ı mübjn ve iştiğāl-i Öulüm olur

228b/08, **sābīkā** işāret olunmuşdur 197a/18, **sāl-be-sāl** āsitānına göndereyin 196a/16, **vaḳtā ki anı** tıutup melekler göge çıkardılar 200b/06.

II.III.V.III. Yer-Yön Zarfları:

vāhāt memleketi **ardında** üç şehir yaptı 017b/03, şu kaynar **yire aşığa** aḳar 013b/13, her kimse ki ol ḳapu üstine **yūḳaru** çıkar **aşığasına** bakardı 043b/14, başı **yūḳaruda** ḳaldı 117a/16, dişleri **dibinden** dökildi 201a/19, ḳapuyı yıḳup **içerü** girdüm 052a/08, kendi ḳulların **ilerü** çekdi 096a/08, **ḳarşularında** alay bağlayup tururlar-ıdı 214b/20, fi'l-hāl şehirden **ḫaşra** çıktı 221a/02, Nile **uzaq yirde** yapmışsın 227a/06, baña **ıraq** olmañ **yaḳın** oluñ 009b/11, içine **yir yir** münādiler ḳoyup 108b/10, **yir altına** gömdürürler 116b/08, **bir ḳaç arşun yirde** bir Őaḫim define olmaḳ yazılmış-ıdı 117b/12, ol taḡuñ **orta yanına** atdı 120a/02, nil ikisinüñ **ortasından** geḳer 123a/11, mişr şehrinüñ **ortalığında** ḳalmışdur 148a/02, **iki bucuḳ ḳonaḳ ötede** ešāşj adlu bir köy vardır 171b/09, **beriden öteye öteden beriye** nilden geḳerlerdi 175b/10, dayim **öñince** bile gezerdi 084a/09, **uçdan uca** sūrını ḫarāb eyledi 179b/11, yoluñ **uç başında** bir baḫşın alduḡı gibi 059b/05, **depesindeki** baḳır ḳubbeyi aldılar 182b/13, ḳūśa **toḡrı** ḳaçırup 061a/10, aşlın bilmeyen kimse **yörelere** uğrayımaya 195b/06, **üsti yanından üsvāna ve altı yanından** aşmün vilāyetine varınca 010a/06, **altında** bir ḳapu bulunur 058b/13, **saḡında solında** altun yalduzlı baḳırdan iki arslan sūretleri itdi 165a/08, nil **tarafından** bir ḳavm gelür 134b/21, biri ki **taraf-ı ğarbından** gelür 172b/13, **ġarb cānibine** yürüdi 168b/20, menşūrları yazılıp **Ūalā meleŪin-nās** oḳındı 109b/01.

II.III.V.IV. Miktar Zarfları:

mişri **yigirmi kerreden artuḳ** yād ider 010a/16, **niçe kerre** ol ağaçdan mişra getürdiler 013b/03, pādışāhumuzı **bir kerre** görelüm didiler 018b/16, **çekürge ḳadar** olur 128b/02, bir ḫalından **azacuḳ** uvadup 186b/08, **iñen ḳoḳ** degil **az** ḳonmuşdur 144b/03, anda **ḳoḳ** āśār ḳodı 228b/06, orayı ḳazdurmaḡa **daḫı ziyāde** ḫarjś oldı 117a/04, **dördinci defŪa** itdükleri sefer-i mübāreklerinde 204a/19, **defŪatla** üzerine Ūasker-i islām düşüp 114a/08, girḳek şanup **ġāyet-ile** sevindi 041b/13, bir ḳulaḳ **miḳdari** ḳazmadın 176a/07, **cāmiŪ** birer Ūarż-dāşt yazup 101b/09.

II.III.V.V. Soru Zarfları

ya bunuñ yaḡın **nice** çıkarursız didüm 186b/05, ḫāzret-i nūḫ yanına gelüp **ne** buyurduñuz didiler 008b/13, duŪā maḳbūl olacaḳ **nere** vardır 175a/14, **nereye** ḳonaruz ve **ḳanda** tururuz didiler 216b/07, māluñla **niçün** ḳanāŪat eylemezsin 065a/01, **ḳanḳısın** idüñ dirsiz 208a/10, **ḳaçan** etrāf-ı vilāyetde ḳoduḡuñ kimseler eyü olsalar 090a/05, **ḳanda** gidersün diyü şorsalar 107b/05, **niçün** böyle idersiz didüm 134b/10.

II.III.VI. Edatlar

II.III.VI.I. Ünlem Edatları:

āmjn:

derün-ı ḳabrların cennet gibi ābād eyleye **āmjn** 091b/21, bu şeref-ile pāy-dār ola **āmjn** 113b/10.

bārek-allah:

bārek-allah hıdmet ise ancak ola 211a/18.

bi-ḥamdillah:

bi-ḥamdillah-i teŖālā bu daḥı eyyām-ı devletlerinde meftūḥ oldu 114a/09, **bi-ḥamdillah** ḥāliyā şeref-i dīn-i islām-ıla ne Ŗıydü'ş-şehıd olur 131b/13.

dirıĝā:

dirıĝā ben bir nesne murād idindüm 152b/01.

eyā:

eyā bu ne ola diyü taŖaccüb iderdi 139a/01, **eyā** bunları neylesem 152b/13.

ḥāşā:

seni memleketüñ ehline **ḥāşā** tañrı itdüm 068b/01, pādişāhuñuz **ḥāşā** tañrılarıñuza yaŖñj yılduzlara çekildi 070b/13, **ḥāşā** kulanc zaḥmetine mübtelā-y-ıdı 086a/21.

hay:

hay neyersiz ḳāhir tāliŖdür diyince 227b/03, **hay** bu ne Ŗalāmetdür diyü haykırdı 015a/09.

ḥayf / ḥayfā:

öldi sultān selim **ḥayfā** ḥayf hem ḳalem ağlasun anı hem seyf 113b/02, **ḥayf** eger uvanmadın sağ iken getirseñ 040a/18.

heyhāt :

heyhāt ki yine evvelki ḥāllarına geleler 168a/17.

hey:

hey sen kimsin ki 175a/17.

ḳāşķı:

ḳāşķı ben de bu tarıķle ölse didi 154b/14, **ḳāşķı** fazlum benüm var olmasa 061a/13.

meded:

meded bize iriş müsilmānlaruñ ḥatunlarını firenk elinden al 088a/21.

vallah / vallahı:

vallahı eger yalıñuz daḥı varsa mısırı fetḥ ider 228a/10, **vallah** bir taşına niç biñ altın ḥarc olınsa daḥı olmaz 145a/11.

vay:

vay bizüm baĝdādumuz göre-y-ıdı didi 011a/06, **vay** saña sen pādişāh nesli degilsin 038b/17, **vay** saña iy ḥāmān 072a/17 .

zihj:

zihj Ŗaĝlı ki anı ḳullanan peşimān olmadı 078a/19, **zihj** bulut ki dökdüĝi ḳan yağmuru-y-ıdı 205b/09.

II.III.VI.II. Seslenme Edatları:

bre:

bre ḳomañ şunları didi 067b/12.

destür:

destür gazādan ḥāzzı olan çıkşun diyü çağırdılar 219a/11.

diñ:

yūsufa **diñ** cevbenüñ şuyını kessün 196b/08, şehrlü tāyifesine **diñ** geçmiş padişāhlardan ḳanķısınıñ Ŗadlından şākirlerdür 11a/12.

iy:

iy Öömri uzamış mağrūr padişāh 065a/01, *vay saña iy* hāmān 072a/17.

hay:

hjrūn hay nedūr diyince 060a/13.

yā:

yā rabbi Öaduñ firÖavnuñ yaÖnj bu veljd bin maşÖabuñ Öömrin niçün uzun eyledüñ 072a/04, *yā* müsā ben aña bunca Öömür virdügüm anuñ-içindür ki 072a/07, *yā* yil neylersin 096a/02.

II.III.VI.III. Soru Edatları:

Soru edatları, soru zamirleri ve soru zarfları başlıkları altında örnekleriyle verilmiştir. Bu nedenle burada yalnızca mı / mi soru edatına örnek verilecektir:

hālās itmege rāzī degil misiz 209b/09, *ğayretüñüz yoq mı* ne turursız 220b/10, *kañtlıq mı* olur yoñsa ucuzlıq *mi* olur 043a/05, *açılır mı* gonce şubh aña hevādar olmasa 061a/12, *iskenderiyye medresesinden Öaceb nesne mi* olur ki 158b/12.

II.III.VI.IV. Kuvvetlendirme Edatları:

a/e:

ya biz teñrilerümüzi görürüze didi 197b/16.

Öaceb:

bu Öaceb rāst gelişdür ki 086b/21, *içlerinde bir Öaceb* şjnlık olur 124a/11, *şimdi ne Öaceb* yalan söyledi 160a/03.

aślā:

Öuqalā ve *Öibret* ehleri yanında *aślā* şübhe yoqdur 161b/12, *aślā* naśārāyi sevmez ve djnlerin istemez-idi 201b/05.

bile:

murdār olmuş ciyāfı *bile* yidiler 222b/02, *hattā* tarlalarında ekinleri *bile* taş oldu 119a/06.

çaq:

pādişāh-ıla cemÖ olsa *çaq* yanında otururdu 020b/19, *orada çaq* deñiz kenārında yaturlar 176a/06.

çü:

süleymāndur çü şüretde seljmān 113b/15.

da / de:

ammā ağaç Öamelin ol *da* ider 126b/18, *ikisin de* kendüye hāyin añlardı 131a/02.

dañı:

bir cüz'j yirin *dañı* gedemediler 145a/07, *şimdi dañı* işleyen yirleri bellüdür 171b/05.

elbette:

pādişahuñ yanında *elbette* kāhin olur-ıdı 021a/14, *bir kimse ol* kapuya kaşd eylese *elbette* tayınur 066b/19.

hattā:

atları tavarları hattā tarlalarında ekinleri *bile* taş oldu 119a/06, *içinde her ne var-ısa* görünürdi *hattā* ādemleri *bile* şayılurdu 158b/17.

hele:

ya cevher *hele* kimseye dime bu sır senüñ-ile ölsün 232a/13.

hem:

*bura Öimâret alınur didiler **hem** eyle oldı 147a/21, **hem** buyurdıkları gibi itdiler 215b/12.*

hergiz:

***hergiz** ölmez ve hiç muÖattal olmazsın 001b/14.*

hiç:

*bir yazı yazılmış-ıdı ki **hiç** oşınmaz-ıdı 014b/13, **hiç** benden fâzil ħalîfa gördüñ mi 081b/09.*

höd:

*bunu **höd** bilürsin 194a/17, kıbt Öaskerinüñ **höd** nihâyeti yoğ-ıdı 209a/10.*

niçe:

*firenk kâfirleri elinden **niçe** belâlar çekmişler 179b/05, anı **niçe** kerre görmişler 188b/05.*

yine / yene:

*ol ilçisini **yine** döndürdi 207b/06, **yine** küffarı sıldılar 212b/13, altunları **yene** yirine şıdı 014b/20, geceleyin gündüz yapduğumuz **yene** yıkılır 058a/05.*

gene:

*aña giden **gene** dönmedi 016b/19, **gene** yirlü yirine geldiler 046b/05.*

zinhâr:

***zinhâr** andan ğayrıya Öibâdet itme 049a/14, **zinhâr** bir dañı buraya gelme 024a/19.*

II.III.VI.V. Gösterme Edatları:**çağ:**

*orada **çağ** deñiz kenârında yaturlar 176a/06.*

tâ:

***tâ** ki şehriñ ortasına aşar-ıdı 005b/17, giderek deñizüñ **tâ** dibine indi 153a/06.*

uş:

***uş** seni kendüme berâber itsem gerek didi 068b/02.*

işde:

***işde** bu ihrâm yanında ħâzır bir defîne var 118a/20, **işde** yol öñüñüzdedür 045a/05.*

II.III.VI.VI. Bağlama Edatları:**âñir:**

*iki yüz yetmiş yıl Öömür sürdi **âñir** milk-i dünyâ aña dañı vefâ kılmadı 046b/14, begleriyle müşâvere ayledi **âñir** re'yi bunuñ üzerine oldı ki 096a/21.*

Öākıbet:

*faşır ve ğanjinüñ ħâlı diger-gün oldı **Öākıbet** şâm da olan Öulemâ ve şuleħâ tayifesine tazarruÖ eylediler 101b/02, anları ğâñ başdı ğâñ başıldı **Öākıbet** içlerinden kaçup gitdi 108b/01.*

ammâ:

*tonı kara-y-ıdı **ammâ** gevdesinde aşça gibi aş aş pulları var-ıdı 127a/03, payğâmbâr degildür **ammâ** beytü'l-maşdıjde ħızır payğâmbarla bulışmışdur 156b/15.*

ancağ:

*bunuñ bi'l-küllıye resmin bozup gidermiş **ancağ** bir şırı ismin şomışdur 148b/13,*

Øaskerden her kişi zāyid olan esbābın Őatsun **ancağ** atıyla silāhın Őosun 097b/12.

andağ:

andađ mücerred nefis ü rūh ü cān yaratduñ 002a/01.

anuñçün (ki) / anuñ-içün(dür) (ki):

atası Őulları bunu götürmediler **anuñçün ki** atası zamānında ziyāde hürmet bulmuşlar-ıdı 096a/09, orada cennet dikmeleri olur diyü tazılmış **anuñçün** rađbet iderin 147a/15, aña bunca Øömür virdüğüm **anuñ-içündür ki** anda ehl-i ĵmān hūlarından iki hū vardur 072a/07, anı senderūs Őuyı-y-ıla yudılar **anuñ-içün** ođlına iskenderūs didiler 077b/14, bir ođlından artuđ ođlı olmadı **anuñ-içün ki** ĥađ sūbhāne ve teØālā tūfān-ıla Øālemi helāk itmek isterdi 025b/18.

artuğ:

tu yiyelim diyü Őorđa **artuğ** ĥatırına anuñ gibi yaramaz niyyet getürmeye 031b/17, gözlerden ğāyib oldu **artuğ** ĥaberin bilmediler 054a/18.

baØde-hu:

mısr vilāyetin ana virdi **baØde-hu** kendüsi yine Őostantiniyyeye döndi 079b/08, üç yıl pādiřāh olup **baØde-hu** fāriđ oldu 111b/01.

bārj:

bārj ol kimseleri birer birer pādiřāh öñine getürdiler 023a/03, ađdurursañ **bārj** aduñ ağdurı gör 034a/12.

beher-ĥāl:

şıymağı ve sınımağı pādiřāhlara nisbet itdürürler **beher-ĥāl** vücūd ādemden evlādur 156a/08, āyet-i kerĵmesinde Őuşuñ yapduğına işāret vardur **beher-ĥāl** bunda ařĥāb-ı tevāriĥ ziyāde iĥtilāf itmişlerdür 183a/07.

bel:

anuñ gibi **bel** daĥı ziyāde ĥulefānuñ Őuleĥāsından-ıdı 109b/09, uzunı yigirmi Őarıř **bel** daĥı ziyāde 125b/16.

belki / belkile:

bir uğurdan biç on Øaraba **belki** daĥı ziyāde otı yir 126b/12, **belkile** Øamme-i nařārānuñ iØtiĥādları bunuñ üzerinedür ki 013b/12.

bes / pes:

bes ādemi ĥalk idüp ana secde emriyle imtiĥān itdi 200b/10, putlara Őapmadı **pes** toğrı cennete gitdi 007b/04.

be-şart-ı ān:

be-řart-ı ān ki Øizzet ve ikrām ve tevĥir ve ihtirāmında Őuşūr Őomayalar 100a/20.

bile:

ĥin-i Øađd-ı nikāĥda bunu **bile** şart ider ki 124a/14, tā oralardan **bile** oñardılar 121a/18.

çü:

çü bildi ki milk-i cirmān dār-ı Őarār degül belki cāy-ı firārdur 052a/16.

çün:

dārā **çün** iskenderden maĥbūsların isteyüp virmeyicek anuñla Őulĥ emrinden ümĵdi kesdi 155b/18, **çün** bu sūr bu sāØatda bünyād urıldı āĥir buña etrāk ĥükm ider 227b/06.

daĥı:

bu bürke bir kaç yüz yıl var ola ki **dañı** tururdu 026b/20, ol şehir **dañı** yakın zamāna degin bākı-y-idi dirler 033a/18.

diyü:

hireme girmesünler **diyü** halka yasağ eyledi 138b/21, bir päre istirāhat itsünler **diyü** binā eylemişdür 168a/19.

eger:

eger didügi vākıŕ ise žuhūr bulur 050b/09, **eger** beni alursa aña varayın 056b/19.

egerçi:

hezār Őilāc itdiler **egerçi** ölmedi 078b/17, **egerçi** geldi ammā deñizden içerü girmedi 093b/20.

farzā:

her kaçan bir belā irişse **farzā** memleketümüzde yağmur yağmasa 174a/01, **farzā** bir şehriñ evleri yıkılıp üzerlerin toz toprak yumsa 185a/02.

fi'l-ñakıķa:

şıyan da şinan da Őaskerdür **fi'l-ñakıķa** ne bundan size şān ve ne iskendere rüchān gelür 156a/06, ilçi göndermek tedārikin eyledi ammā **fi'l-ñakıķa** ğarażı müsilmānlaruñ ahvālın tecessüs itdürmek-idi 206b/16.

ğālib:

bu fetñ ne Öaceb eglendi **ğālib** Őaskerden bir eksüklük olmışdur 214a/18, yüzlerin āsumāna tutup meded çağrışdılar **ğālib** müstahıķlar-ıdı hiç fāyide itmedi 084b/14.

gerçi:

gerçi şahñatı kendü virür veli kılunı bunuñ gibiyle imtiñān ider 032b/05, kamudan soñradur **gerçi** kıyāmı bunuñla oldı 002b/03.

ğüyā:

ğüyā ol şānem üzerinde anlara selām virürdi 047a/08, ne eti çürimiş ve ne kemükleri **ğüyā** şimdi ölmüş gibi görünür 140a/16.

ñālbuki:

hüneri var-ısa bunları altı yüz yılda yıķabilsüñ **ñālbuki** yıķmak yapmağdan āsāndur 137a/11, bu bir binādur ki nā-ğāñ ben bozılam ol kıala diyü zamān andan kıorķar **ñālbuki** dünyā yüzinde olan her binā ben bozulurın ol kıalur diyü zamāndan kıorķardı 144b/08.

ñattā:

ñalk açıklıktan kıırılmağā başladı **ñattā** itrıb kendüsi yayağ açıklıktan elin yire kıayayı kıayayı yürürdi 037b/20, ziyāde yavuz kıan dökici cebbār pādişāñ-ıdı **ñattā** aña firŐavn didükleri çok kıan dökdügi için idi 056a/15.

hele:

hele āñir ğavğā basıldı āteş bir päre ötürüşdi 084b/20, bir miķdār gitdüm **hele** bir emñlik yire yitdüm 224b/05.

hem:

didüğüñde isābet itmişsüñ **hem** didiğüñ gibidür 125a/09, bura Őimāret olunur didiler **hem** eyle oldı 147a/21.

hemān:

içinde hāliyā sākin kimse yokđur **hemān** bir hālj fezādur 185a/04, sūrını ve sāyir tertıbini begendi **hemān** yirini begenmedi 227a/06.

her-bār:

her-bār ki aña varmağa *kaşd iderler-idi aña sekiz arşun miqdârı yakın varduğları gibi ol kubbeye gâh sağlarına ve gâh şollarına dönerdi* 029b/06, **her-bār** ol heykele bir kimse *kaşd eylese ol şanem şöyle tutar çağırurdu* 049b/18.

hiç:

hiç bu şüretlü *Öarabı bize pâdişâh mı olsa gerek* 160a/03, *Öağl bir cevherdür ki hiç aña kıymet yokdur* 178b/15.

huşûsâ:

çok Öatıķ ve kadım binâlar vardur huşûsâ buşayr nâhiyesinde ziyâdedür 133b/10, *âdem adlu bir eri var-ıdı huşûsâ bulğar ehlinüñ be-gâyet kuvvetlûsiydi* 162b/03.

ile:

şalâha'd-din hâzretlerinüñ menâkıbı dil ile beyân ve kalemle Öayân olunmaz 092b/16, *bir sebeb ile hâzret-i Öjsâ dñnine girdi* 201b/06.

illâ / ve illâ:

köyleri hep garķ eyledi illâ şunları ki yüksek yirlerde vâkıÖ olmuş-ıdı hemân anlar kaldı 165a/12, *harâcı kabül ide kemâ-kân yirinde otura ve illâ rûma çıķa gide* 209a/03.

ise:

murâdı her ne ise göri virür 172a/07, *mumı her nere ķodı ise oraya Öaķrebler dirildi* 193a/18.

ķaçan / her ķaçan:

her ķaçan *âdem anı iki eliyle tutsa anı ķuşar* 013a/12, **ķaçan** *yoluñ iki baħşına irişse bir bölügin daħı göndere* 059b/06.

keżâlik:

bişi daħı keżâlik varur bir yirde daħı bir Öağim degirmi göl olur 122b/14, **keżâlik** *dögüp götürmelü olsa daħı böyle bulur* 173b/05.

ki:

ol şehr halkı yoğ-ıdı ki gelüp anı ķurtara-y-ıdı 189b/09, *dört muşannaÖ ulu şanemler dikdi ki dördi dünyânun dört tarafına degerdi* 028b/08.

lâkin:

şandal ağacıdur lâkin mısruñ havâsı anı tağyir ider 014a/07, *ķorķum ve ķocalıgum ve hastalıgum yoğ-ıdı lâkin baña bir belâ irdi ki* 151b/08.

mādâm ki:

mādâm ki *dimyât şehri yirinde bāķı ola firengüñ aña tamaÖı ve gemiler-ile diyâr-ı mısra hücümü eksük olmaz* 179b/08.

maÖa-hazâ :

tamâm bir gün şabâhdan aħşama degin ocaķda yanar aslâ küli olmaz maÖa-hazâ *gâyet berk ağaçdur* 014a/06, *üçine bile işâret var-ıdı maÖa-hazâ şâÖir buni kaşd itmemiş-ıdı* 094a/10.

meger:

meger *Öamme-i halkı şöyle zuÖm iderler-ıdı ki* 129b/13, **meger** *inmesin çıķmasın bilür kimse ola-y-ıdı* 158a/10.

meselâ:

meselâ *bir kimsenüñ atı hōş olmasa varur kâfir maķberesine iletür* 032b/07.

niçe ki:

āhir hālk ol kātibe düşündiler niçe ki biybarsa anı söylettiler 130b/14.

nihāyet:

nihāyet cümle *Øaskeri otuz iki biñ atlu ve altmış biñ yaya-y-ıdı* 155a/02, *nilüñ berü inlülügi nihāyet oğ atımı yirdür* 174b/10.

nite ki:

aña ağaç degül otdur diseñ de olur nite ki baØzılar otdur 186a/08, *āhir didükleri gibi oldı nite ki zıkr olınsa gerek* 089a/15.

nola:

nola var tanış didi 159b/12, *ehl ve Øayālumuzla anda ölince tavattun ideyüz didiler mısır nola maØköl fikr itmişsiz* 009b/10.

ola ki:

fethi āsāndur ola ki fetħ ideydüm didi 204b/03.

ol cihetden:

muşāhabeti anlar-ıla-y-ıdı ol cihetden kendü dañı tarıqlerden āgāh-ıdı 027a/09, *ķabāyı Øabāya serjri hāsıra degişdi iskenderüñ memāliki ol cihetden yādlar eline düşdi* 077a/03.

olmasa:

gelincik didükleri cānavar ki ğayrı memleketlerde dañı çoğdur olmasa yılan ve Øaķreb çoğluğundan kimse sāķin olmağa ķābil olmazdı 013b/21.

şakın:

şakın bundan ğayrı fikr üzerine olmayasın 209a/16, *şakın hiç bir nesneyi aña şerj kılma* 049a/12.

şāyed:

şāyed sizüñle bizüm aramızda düzenlik ola ortamuzdan cenk ve cidāl ve hārb ü ķıtāl götürüle 207a/02.

şöyle ki:

içinde fāhir taØamlar-ıla toptolu şöyle ki eger anlardan bir Øasker yise bir zerre eksilmez-ıdı 019a/10, *muħkem berkitdiler şöyle ki içine şu girmekden emjñ oldı* 066b/04.

tā:

anuñla vilāyet içinde ad çıkara tā ilde benüm ne aśl kimseye varduğum bileler 057a/04, *şayyādılara kendüyi gösterür tā hāyeleri alınmış idüğün bilüp kendüyi şalı vireler* 129b/01.

toğrısı:

toğrısı cān tatlıdır 196a/15.

vaktā ki:

vaktā ki anlarla bulışup cenk itdi defØat-ıla aralarında ķıtāl oldı 211a/20, *vaktā ki bu hālı gördi ol vilāyeti terk idüp yine mısra döndi* 049b/15.

ve / ü:

ol gün aħşama degin keçiyi gütdi ve aħşam olıcaķ yataķlarına ilettdi 057b/20, *var ķiyās it nice olur anuñla hāl sāhire olsa ü Øavrat* 060b/01.

ve eger:

ve eger gene yirine ķosalar kemā-kān işler-ıdı 014b/01, *ve eger timsāhuñ ödi-y-ile aķ düşen göze ķuħl çekseler zāyil ider* 129a/01.

ve'l-hāsıl:

ve'l-hāsıl kız anları gördi 151a/04, **ve'l-hāsıl** tedbjirlerini taqdir bozıcaq gördiler 227b/04.

velj:

Øāşıq-ı dil-efgārı oldı **velj** hālın aña Øarz itmege qorqardı 038a/21, aña devlet yüz gösterdi **velj** Øömri pāyidār olmayup 080b/08.

ve lākin:

ve lākin timsāh be-gāyet büyük olur 125b/16, **ve lākin** ol zamānlarda şuyı zāyiØ itmezler-imiş 131b/15.

ve yā:

yağmur yağsa **ve yā** tāØün olsa 174a/01, müsāfir hāsta ise **ve yā** öli ise 042a/05.

ve yāhūd:

meger Øavratdan emiñ olmaz kişi zāhide olsa **ve yāhūd** ābide 060a/21.

yaliñuz:

yaliñuz buhayra hālqından bir günde yigirmi bin deñlü ādem qatlı eyledi 231b/09.

yene / yine / ve yine:

seni kesmezdisenise **yene** eski hālına varur dirler 013b/02, memleketden qovup çıkardığı qarındaşların **yine** memleket içine getürdi 021b/17, ser-Øaskeri olanı tutdı **ve yine** şalı virdi 071b/02.

yaØnj:

ben furūnesin **yaØnj** bir erin didi 049a/06, sebØa-ı seyyāre didükleri yılduzlara müdebbir yidi melek ola **yaØnj** bu yidi yılduzdan her birinüñ ahvālın kendü göginde bir melek tedbjir ide 180b/11.

yoħsa:

bu üçinden birin ihtiyār idüñ **yoħsa** ğayrı tarıqle şulh olmaz 208a/01, didüklerin idüñ **yoħsa** sizüñ anlar-ıla cenge taqātuñuz yoqdur 208a/08.

zjřā:

baña degdügin gibi kendüñi helāk idersin **zjřā** benüm bir rabbüm vardur ki beni senden ol şaqlar 055a/07, vardı heykel-i şemse girdi **zjřā** güneşe tapardı 134a/11.

II.III.VI.VII. Karşılaştırma Edatları:

de....de:

senüñ **de** benüm **de** ilāhum oldur ki 049a/08, kendüleri **de** tavarları **da** gündüz şiddet-i hārāretten yir altında zjř-zemjñlerde olurlar 173a/02.

eger....ve eger:

eger bizüm kimsemüz ğālib olursa siz el virüñ sizi tatalum didüğümüz gibi maħbūslarımızla değışelüm **ve eger** sizüñ kimseñüz ğālib gelürse sizi şalı virelüm 213b/12.

gāh....gāh / gāh....ve gāh:

evvel kendü kolayına gider **gāh** kesilür **gāh** aqardı 048b/05, **gāh** Øamālika hūkm itmişdür **ve gāh** yunāñler **ve gāh** rüm hūkm itmişdür **ve gāh** fars 015b/09.

hem....hem / hem....ve hem:

hem mağrūr idicidür **hem** aldayıcı 151b/14, **hem** hācesi **ve hem** vezjri-y-idi 076b/18.

gerek....gerek:

gerek cıblağ eliyle **gerek** eline biz gibi bir nesne şarup ya ağaç gibi bir nesne alup aña yapışsa 125b/04, **gerek** eskiden düşmüş aq olsun **gerek** yiñiden giderür 129a/03.

kimi....kimi / kimi....ve kimi:

kimi al **kimi** şaru **kimi** torı **kimi** aq **kimi** qara-y-ıdı 161a/12, **kimi** büyükdür **kimi** küccük **ve kimi** topraqdandır **ve kimi** kiremüdden 144a/12.

ne....ne / ne....ne de / ne....ve ne:

aña **ne** sihr fāyide itdi **ne** tedbjr 023a/12, **ne** şuyı vardır **ne** ağacı **ve ne** ekini vardır **ve ne** otı 177b/06, atasına **ne** kendüsi vardı **ne de** oğullarından bir fert vardı 008b/16.

baŖzi....baŖzi:

baŖzilar bunu taşdjı idüp **baŖzilar** nefy iderler 082b/11, **baŖzinuñ** yüzi altundan **ve baŖzinuñ** gümüşden-idi 117b/21, ol qademelerüñ **baŖzi** bozılmış **baŖzi** henüz bozılmamışdur 142a/17.

ya....ya / ya budur....veyā (budur):

güc-ile **ya** bir taşın **ya** iki taşın ancaq qoparurlar-ıdı 144b/18, **ya budur** jmana geleler **veyā** ħarāc vireler **veyā** cenge ħāzır olalar 207b/13, **ya budur** nihāyetine degin varalar **veyā budur** ol yolda helāk olalar 137b/02.

bir yaña...ve bir yaña:

bir yaña qahtdan **ve bir yaña** tāŖundan ħālları ħarāb oldı 222b/11, **bir yaña** vebā Ŗanāsı **ve bir yaña** galā belāsı memlekete tamām ıstırāb virdi 218b/18.

degül belki:

dār-ı qarār **degül belki** cāy-ı firārdur 052a/17, müstebŖad **degül belki** edniden ednā bir emrdür 005a/09.

II.III.VI.VIII. Çekim Edatları:**artucaq:**

on zirāŖ+**dan artucaq** qarār eylediler 029b/11, ol **artucaq** vāqıfdur 181b/12.

artuq:

yigirmi kerre+**den artuq** yād ider 010a/16, kendü ağırı+**ndan artuq** şu şıgar 175b/14.

aşl:

bu aşl şıŖr söylenmek olmamışdur 187a/11, ol **ne aşl** yirdür bilmez 159b/05.

aşağa:

ol kaynar zeyti başı+**ndan aşağı** aqdaralar 194b/01, şu kaynar yir+**e aşağı** aqar 013a/07.

ber-ā-ber:

iki tarafa bile **ber-ā-ber** meyl itdi 066b/06, anuñ+**ıla ber-ā-ber** gelmezdi 040a/02, elüñizi başuñuz+**a ber-ā-ber** idüp 134b/03.

berü:

āyjne içinde yöni **berü** görünse 042a/03, ol zamān+**dan berü** işlemez 188b/02, mısr+a **berü** nūbe gemileri gelür 123a/06.

bile:

kendüleri nil içine **bile** atdılar 015a/11, gemiye nūh paygāambar+**ıla bile** girdi 006a/03, güneş+**ile bile** dönerdi 018a/13, yanı+**nca bile** olan muŖtemedleri ve niçe

ḥwāšš-ı ricālî-y-ıla iskenderiyyeye irişdi 060a/09.

birle:

çağıran feryād **birle** elamān 003a/21, bu+nuñ **birle** gine kehene ve sehereye ğāyetle ḥürmet ve ikrām ider 194a/14.

degin:

bir gün aḥşam+a **degin** yürüdiler 178a/11, dibinden tā başı+na **degin** seyrek iri iri yazular qazulmuş-ıdı 182b/03.

deñlü:

bir günde yigirmi biñ **deñlü** ādem qatlı eyledi 231b/10, qulleler **deñlü** yeşim taşları eline girdi 026b/14, ancak bir qaşaba **deñlü** qalmışdur 216b/09, her kimse çırağı **deñlü** nūr virür 090a/07, elümüzden gelen **deñlü** çalısalum 225a/10.

dürlü:

üzerinde **her dürlü** yimişden bitmiş-idi 035a/13, **yetmiş dürlü** Øacıb ve ğarīb nesne gördi 049b/12, **dürlü dürlü** āvāzlar virürler-idi 169a/19, **niçe dürlü** buñurlar virüdiler 194b/10, **hiç bir dürlü** ihānet qalmadı ki aña itmeye 223b/03.

emşālî:

kendü emşālî pādişāhlar gibi buña da bir nāvus idüp 024b/05, on dürlü **bunuñ emşālî** Øacıb ve ğarīb nesne var-ıdı 059a/15, deve ve keçi ve sığır ve keçi **emşālî** ḥayvānāt ürer 171a/21.

evvel:

tūfān-ı nūḥ+dan **evvel** olmuşdur ki 183a/08, kendü+den **evvel** geçen pādişāhların ve ḥükemānuñ kitābların buldurdı 1912a/10.

ğayrı:

bu üç söz+den **ğayrı** nesne söylemeyeler 207b/13, allah+dan **ğayrı** kimse bilmez-idi 017a/03, **bundan ğayrı** bir menār dañı dikdi 025b/08, Øişyān olma+dan **ğayrı** fāyide görmedi 034a/10.

gibi:

üzerin her dāyim bulut **gibi** bir nesne alup tūrurdı 034b/18, cize vilāyetine geç-**dügi gibi** itrīb adlu bir şehir yapmış-ıdı 037b/16, **anuñ gibi** iş işlenmemiş-idi 040b/14, **anuñ eyyāmın+daki gibi** altunuñ çokluğu 053a/18, o yakınlarda biçil-miş dögil-miş **gibi** görünür 074a/01, gerek+i **gibi** Øadl ü dāda başladı 091a/16, yine **ol değil gibi** oldu 094b/21.

göre:

aña **göre** benüm pādişāhlıgımı kıyās itsün 118b/09, bunlar müteḥammil olduğu+na **göre** istiŖmāl olına 126a/19, yılduzların hey'etlerine ve şekilleri+ne **göre** heykeller düzüp 180b/17.

güne:

bir güne ḥaberi söylenürdi 043a/15, **bir güne** esbāb ve bir dürlü eşqāl gönderürdi 059b/13.

içre:

Øaskeri **içre** nidā itdürdi 104a/03, tūfān ḥaberi cihān **içre** şāyiŖ olup 139a/12.

içün:

ḥašetāt-ı arzdan ḥifz **içün** üzerine tılsım eylediler 017a/04, her yıl nil **içün** bir ulu cemŖiyyet iderlerdi 129b/10.

ile:

Öacem pâdişāhı dārā **ile** cenge Öazimet eyledi 155a/05, kavm+uñ **ile** her yıl ol bayrama hāzır olasin 024b/12.

ķadar:

miķdārda çekürge **ķadar** olur 128b/01, anlara yit-ecek **ķadar** azıķ ķodılar 171a/08, miŗiye **bu ķadar** māl hāsıl olurdı 130b/15.

ķarşu:

aña ķarşu tekrār Öasker gönderdi 061a/06, seferlere gitdügin+e **ķarşu** yirine ķor giderdi 094b/18, şağır ķulağ+a **ķarşu** tamzursalar 129a/12, birbirleri+ne **ķarşu** at şaldılar 155a/20.

mānend / mānendi:

aña mānend bir ķaşr yapdura 160b/15, ol develer **mānendi** üçinci taşdan ayakları üzerine ķāyim bir deve dañı vardur 174a/18, **anuñ mānendi** şāh yüzün görmedi 003a/16.

mertebe:

djn-i islāmuñ **tamām mertebe** şevket ü şalābetiyle 203a/17, sen hifzlarında **bu mertebe** ihtimām idüp 186a/12, **mümkin olan mertebe** beyān ve aÖyan olındı 198b/21.

mişālı:

deryā içinde atalar **mişālı** görünür 132a/18, altunlar ve üstüvāneler **mişālı** zeberced taşları çıkarup 026b/14.

nisbet:

bu zamāna **nisbet** gine ol zamānda maÖmür-ıdı 198b/17, anlara **nisbet** iskenderüñ Öaskeri deryā yanında ķatre mişālıydı 155a/14.

öñ:

kendü+den **öñ** gelen pâdişāhlar cemÖ itmedügi mālı 030b/17.

öñce:

içlerinden **öñce** varan toruğına çıķduğı gibi 120a/01.

öñdin:

an+dan **öñdin** padişāhlar içinde adem aşmak siyāseti yoğ-ıdı 028a/12, hürmüs+den **öñdin** gelmişdür diyü iÖtimād iderler 139b/05.

öte:

ħatt-ı istivā+dan **öte** cebel-i ķumr eteginde baķırdan bir ķaşr yapdı 121b/09, **andan öte** gemi geçemez 123a/07, nūbe memleketi+ne **öte** yabānlara giderdi 005b/14.

ötürü:

ħüsn-i tātın+dan **ötürü** aña māniÖ olamazlar-ıdı 200a/04, sen bu diyāra neden **ötürü** geldüñ 159a/16.

özge:

māl sevmek+den **özge** azdurıcı yoķdur 089b/16.

soñra:

andan soñra ikisi birbirine tamām ķarışur 172b/16, tūfān+dan **soñra** Öimāret olınan 176a/11, bahādur kimselerin ķatlı it-**dükden soñra** maÖreke yirinde kendüyi de şehid itdiler 179a/16.

taşra:

müsilmanları hisār+dan **taşra** sürdiler 213a/20, ağızların+dan **taşra** çıķmış azuları var-ıdı 049b/11.

toğrı:

mişr+a toğrı revāne kıldı 228a/19, yol+a toğrı revān oldı 065b/09, sarāyı+na toğrı gitdi 099a/20.

tolayı:

tolayı Őehr için seyr itse olurdı 153b/16, kiirek Őehr-idi tolayı bārū içine alınmış-ıdı 182a/07.

üzre:

altunuñ biñini Őahd+ı üzre yoldaşlarına virüp 160a/07, nil Őuyın Őadālet üzre köylere bañş iderler 164b/01, ol beg dañı emr+i üzre mañalluñ üzerine vardı 171a/04.

yaña / yañadan:

bu yaña iskenderiyyede haberleri muķavķısa irişdi 204b/11, barmağıyla güneş+den yaña iřāret iderdi 157a/07, bu yañadan etrāk dañı cemö olup anlaruñ üzerlerine vardılar 220b/12, her yañadan üzerine ādem çoķarup iskenderiyyeyi taŐmjre başladı 057a/20.

yuķaru:

yir+den yuķaru bir ziraö miķdārı boyı olup 186a/07, altmış yaşı+ndan yuķaru olanın ķoca diyü ħisāb itmişler 072b/17, gög+e yuķaru salıb Őeklinde bir Őalem ķaldururlar 202b/12.

ziyāde:

te'şirin didükleri+nden ziyāde buldı 193b/05, otuz nefer+den ziyade řāñābe-i kirām var-ıdı 210a/02.

II.III.VII. Fiiller**II.III.VII.I. Şahıs Ekleri:****II.III.VII.I.I. Şahıs Zamiri Kökenli Şahıs Ekleri:**

Geniş zaman, gelecek zaman, öğrenilen geçmiş zaman, istek ve gereklilik çekimlerindeki kullanılan eklerdir.

1. teklik Şahıs eki: +(U)m / +(A)m / +(I)n

bulur+um 024a/18, ķo-y-am 068b/16, bil+em 052a/04, ķoparay+ın alay+ın 177a/16, ögredey+in 006a/09.

2. teklik Şahıs eki: +sın

göstere+sin 009b/09, yapmış+sin 227a/06.

1. çokluk Şahıs eki: +mlz / +(v)Uz

itmiş+üz+dür 065a/08, otururımış-uz 134a/20, ide+vüz 050b/08.

+miz ekinin metnimizde tek bir örneği vardır:

düşe+miz 078a/17.

2. çokluk Şahıs eki: +sız

oķıya+sız 140b/18, neyler+sız 227b/03, fikr itmiş+sız 009b/11.

3. çokluk Şahıs eki: +IAr

yürümüş+ler 138b/08, ķoya+lar 139a/17.

II.III.VII.I.II. İyelik Eki Kökenli Şahıs Ekleri

Şart ve görülen geçmiş zaman çekiminde kullanılan eklerdir.

1. teklik şahıs eki: +m

şataşdu+m 119a/16, *işitdü+m* 144b/11.

2. teklik şahıs eki: +ñ

korşutsa+ñ 186a/05, *bilmezse+ñ* 038a/11.

1. çokluk şahıs eki: +K

işidürdü+k 051b/13, *yazındı+k* 140b/14.

2. çokluk şahıs eki: +ñUz

yazmamışdu+ñuz 050a/17, *gönderse+ñüz* 096a/20.

3. çokluk şahıs eki: +IAr

buldı+lar 051a/05, *bişürmese+ler* 084a/16.

II.III.VII.I.III. Emir Kipinde Kullanılan Şahıs Ekleri

Emir eki, hem kip hem şahıs ekidir. Emir kipi, "Emir Kipi" başlığı altında incelenmiştir.

II.III.VII.I.IV. +yUz Şahıs Eki

Bu ek, şart ve istek kiplerinin 1. çokluk şahıs çekimlerinde karşımıza çıkar. Bu ekin tek örneğinin Şeyhoğlu Mustafa'nın Hurşid-name adlı eserindeki "gideyüz" sözcüğünde görüldüğünü belirten Erkan Salan, ekin önceki beyitdeki "gedayuz" sözcüğüyle ses uyumu oluşturmak için değiştirilmiş +(v)Uz şahıs eki olduğunu söyler. (SALAN 2016: 31-32) Bu ekin şahıs zamiri kökenli +(v)Uz ekinin değişmiş bir biçimi olması muhtemeldir:

emîn ol-sa+yuz 074b/16, *tağ-a+yuz* 087a/07, *çıkar-sa+yuz* 151a/06, *maØmür idivir-se+yüz* 196b/12, *maØmür idebil-se+yüz* 196b/14, *şulh itdüribilür-se+yüz* 207b/05. *sâkin ol-a+yuz* 009b/09, *al-a+yuz* 178b/21, *id-e+yüz* 009b/10 .

II.III.VII.II.Şekil ve Zaman Ekleri:**II.III.VII.II.I. Bildirme/Haber Kipi Ekleri:****II.III.VII.II.I.I. Görülen Geçmiş Zaman: -dl****1. teklik şahıs:**

oķı-du+m 115a/17, *ört-dü+m* 137a/12, *varma-du+m* 159b/05.

2. teklik şahıs:

yarat-du+ñ 002a/01, *rahm it-dü+ñ* 201b/20, *gözleme-dü+ñ* 213b/19.

3. teklik şahıs:

kaţl eyle-di+Ø 214a/05, *şor-di+Ø* 216a/05, *taşma-di+Ø* 037b/18.

1. çokluk şahıs:

yoķla-du+k 141b/04, *temāşā eyle-dü+k* 186a/07.

2. çokluk şahıs:

esjr ol-du+ñuz 213b/07, *deñe-dü+ñüz* 232a/13, *itme-dü+ñüz* 232a/13.

3. çokluk şahıs:

buyur-di+lar 112a/19, *biç-di+ler* 117a/16, *inme-di+ler* 226b/12.

II.III.VII.II.I.II. Öğrenilen Geçmiş Zaman: -mlş, -updur**2. teklik şahıs:**

isābet it-miş+siñ 125a/09, *yap-miş+siñ* 227a/06.

3. teklik şahıs:

geçür-miş+Ø 073a/16, *yazıl-miş+Ø* 118b/06, *çopma-miş+Ø* 140a/18.

ol-updur 002b/15.

1. çokluk şahıs:

it-miş+üz+dür 065a/08, *yaz-miş-uz+dur* 013b/05.

3. çokluk şahıs:

oy-miş+lar 015a/02, *öl-miş+ler* 052a/09, *inme-miş+ler* 044b/01.

II.III.VII.II.I.III. Geniş Zaman: -(A)r,-(U)r / -z

1. teklik şahıs:

al-ur+ın 015a/21, and *iç-er+ın* 209b/05, *bul-ur+um* 024a/19, *cemØolma-z+ın* 057a/02.

2. teklik şahıs:

vir-ür+sin 038b/11, *ağla-r+sın* 175a/19, *eyleme-z+sin* 065a/03.

3. teklik şahıs:

bırağ-ur 161b/09, *çöker-ür* 162a/19, *yat-ur* 128b/06, *tokınma-z* 170b/15.

1. çokluk şahıs:

dile-r+üz 009b/08, *korğ-ar+uz* 074b/16, *isteme-z+üz* 097a/14.

2. çokluk şahıs:

söyle+r-siz 196b/ 07, *al-ur+sız* 058a/02.

3. çokluk şahıs:

çıkar-ur+lar 013b/06, *besle-r+ler* 013b/18, *tutınma-z+lar* 087a/03.

II.III.VII.II.I.IV. Gelecek Zaman: -IsAr, -(y)AcAK

1. teklik şahıs:

giriftār ol-ısar+ın 030b/05

3. teklik şahıs:

ol-ısar 113b/16, *çıq-acağ+dur* 024b/12, *ol-acağ+dur* 043a/06, *itme-yecek* 055a/11

II.III.VII.II.I.V. Şimdiki Zaman: -yorur, -(y)Up turur

Metindeki örnekler sınırlıdır:

otur-u yorur+ın 196a/14, *gör-e yorur-sız* 225a/08, *yat-ı yorur-ıdı* 008b/19, *tur-u yorır* 038b/16, *gel-i yorır* 042a/04, *gid-e yorur-larıdı* 168a/01.

dik-üp turur+lardı 070a/02, *dikil-üp turur+dı* 136b/07, *işle-yüp turur+ın* 214a/12, *bağla-yup turur+lar-ıdı* 205b/16, *al-up turur+dı* 034b/18.

II.III.VII.II.II. Tasarlama/Dilek Kipleri:

II.III.VII.II.II.I. Emir Kipi:

1. teklik şahıs: -Ayn

tanış-ayın 055b/17, *güd-eyin* 057b/19.

2. teklik şahıs: +Ø

al+Ø 055b/18, *diñle+Ø* 024a/05, *çorkma-Ø* 024a/01.

3. teklik şahıs: -sUn

çurtıl-sun 094a/03, *kes-sün* 196b/08, *çürime-sün* 118a/05.

1. çokluk şahıs: -(y)AlUm

kon-alum 225a/08, *üleş-elüm* 009b/12, *karışma-yalum* 065a/11.

2. çokluk şahıs: -(U)ñ, -(U)ñIndl

Öasker hoş-uñ 056b/16, *ara-ñ* 116a/19, *ölme-ñ* 205a/06.

Emir kipinde görülen -ñ+Indl eki metnimizde, eklendiği file "çabukluk" anlamı vermektedir.

-dı eki ile ilgili Muharrem Ergin "Emir şeklinin çokluk ikinci şahsının sonunda, çok nadir olarak, ekleşmiş bir hitap unsuru görülür. Bugün kullanılan *bakındı hele!* ile son devirlerde kullanılmış *durundu* gibi sözlerde böyle bir -dı, -du unsuru vardır. Bu unsurun *hadi*, *haydi* kelimelerinde de bulunan ve bazen de onların yerine tek başına kullanılan *di!* hitap edatından geldiği anlaşılmaktadır." (ERGİN 1998: 308) der. Türkiye Türkçesi ağızlarında "haydindi" (GÜNŞEN ve ERDEM 2007: 76-77) sözcüğünde de görülen bu ek, muhtemelen -di ekinin, emir ekiyle kullanımının kalıplaşarak -ñdi /-ndi biçimini almasıyla ortaya çıkmıştır:

gel-üñindi 213b/11, *di-ñindi* 213b/14.

3. çokluk şahıs: -sUnlAr

tut-sunlar 090a/09, *gel-sünler* 207a/01, *çıkma-sunlar* 084a/11.

II.III.VII.II.II.II.Şart Kipi: -sA

1. teklik şahıs:

tur-sa+m 033a/03, *neyle-se+m* 152b/13, *varma-sa+m* 119a/18.

2. teklik şahıs:

bağ-sa+ñ 132a/17, *söyle-se+ñ* 011b/08.

3. teklik şahıs:

bakıl-sa 158b/01, *yücel-se* 157a/08, *örtünme-se* 010b/04.

1. çokluk şahıs:

di-se+k 185a/12, *ol-sa-yuz* 074b/16.

2. çokluk şahıs:

kırtar-sa+ñuz 208b/07, *gönder-se+ñüz* 096a/20.

3. çokluk şahıs:

oyna-sa+lar 121a/07, *sür-se+ler* 129a/01, *bişürme-se+ler* 084a/16.

II.III.VII.II.II.III. İstek Kipi: -(y)A

1. teklik şahıs:

bozıl-a+m 144b/09, *çekil-e+m* 068b/16.

2. teklik şahıs:

oğıld-a+sın 089a/04, *eglen-e+sin* 159b/10, *itme-ye+sin* 209a/14.

3. teklik şahıs:

çizil-e 141b/14, *şakla-ya dime-ye* 210a/11.

1. çokluk şahıs:

düş-e+miz 078a/17, *şabr id-e+vüz* 050b/08, *olma-ya+vuz* 178b/19, *id-e+yüz* 009b/10.

2. çokluk şahıs:

uğraş-a+sız 209a/15, *emr id-e+siz* 214b/15.

II.III.VII.II.IV. Gereklilik Kipi -mAIU ol-, -sA gerek, lazım

ķullan-malu ol-sañ 090a/01, *al-malu ol-sa* 101a/02, *buyur-malu ol-duķlarında* 11a/05, *yaz-malu ol-salar* 118b/18, *ķapan-malu ol-dı* 198a/08, *ŗars-malu olma-ya* 144a/17, *ķonder-melü ol-duķda* 072b/13, *göç-meli ol-ıcaķ* 211a/12.

Metnimizde gereklilik anlamı vermek için çoğunlukla "-sA gerek", az sayıda da "lâzım" biçimleri kullanılmıştır:

ķalkşalar gerek 230b/16, *żikr olinsa gerek* 224b/15, *ata binüp inmek gerek* 021a/10, *anı görmek gereküz* 070b/13, *żikri gelse gerek* 165a/17, *güç yir yürimek gerek ki* 177b/14, *ķıkmaķ lâzım geldi* 131a/09, *beklemek lâzım gelmiş-idi* 187a/02, *Øasker-i müslimîne meşakķat lâzım gele* 204b/04, *lâzımdur ki bir şarncuñ içini henüz boğazlanmış taze emerçe ođlancuķlar ķanıyla tıduralar* 201b/11.

II.III.VII.III. Birleşik Zaman Çekimleri :**II.III.VII.III.I. Hikâye Birleşik Çekimi:****II.III.VII.III.I.I. Görülen Geçmiş Zaman Kipinin Hikayesi:**

di-dü+m+i-di 151b/07, *utanma-du+m+i-di* 214a/13, *ķo-du+m+i-di* 082a/05.

II.III.VII.III.I.II. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi:

yapıl-mış+i-di 153b/16, *itme-mış+i-di* 154a/14, *yap-mış+Ø-di* 175a/05, *ķablan-mış i-di* 037a/09.

II.III.VII.III.I.III. Geniş Zaman Kipinin Hikâyesi:

yigren-ür+Ø-düñ 065a/17, *ah id-er+Ø-düm* 224a/16, *şan-ur+i-di* 010a/21, *ķađrış-ur+lar+i+di* 199b/03, *ķalkma-z+Ø-di* 198a/19.

II.III.VII.III.I.IV. Şimdiki Zaman Kipinin Hikayesi:

yat-ı yoru-r+i-di 008a/19, *gid-e yoru-r+lar+i-di* 168a/01.

II.III.VII.III.I.V. Şart Kipinin Hikâyesi:

rağbet ol-sa+Ø-ydı 070a/09

II.III.VII.III.I.VI. İstek Kipinin Hikâyesi:

al-a+ Ø-ydı 189b/15, *gel-e+ Ø-ydı* 202a/19.

II.III.VII.III.II. Rivayet Birleşik Çekimi: -miş**II.III.VII.III.II.I. Öğrenilen Geçmiş Zaman Kipinin Rivayeti:**

yazıl-mış+i-miş 142a/06, *göm-miş i-miş* 082a/08, *ķazıl-miş i-miş* 140b/16, *ķefenle-mişler-imiş* 140a/14.

II.III.VII.III.II.II. Geniş Zaman Kipinin Rivayeti:

yıķıl-ur+i-miş 052a/03, *otur-ur+i-mişuz* 134a/20, *gir-ür+i-miş* 228b/18, *ķoma-zlar+i-miş* 131b/16.

II.III.VII.III.III. Şart Birleşik Çekimi: -(y)sA

II.III.VII.III.III.I. Görülen Geçmiş Zaman Kipinin Şartı:

di-di+Ø-yse 059b/11, *buyur-di+Ø-ysa* 094a/18.

II.III.VII.III.III.II. Geniş Zaman Kipinin Şartı:

ol-ur+i-sa 044a/4, *uğra-r+i-sa* 042a/10, *gel-ür+i-se* 011b/05, *gör-ürler+i-se* 029b/09, *olinma-z+Ø-sa* 212a/02.

II.III.VII.III.III.III. Gelecek Zaman Kipinin Şartı:

ol-acağ i-se 035a/01.

II.III.VII.IV. Soru Eki:

Fil çekimlerindeki soru şekli sürekli düz ünlü taşıyan -mı / -mi soru eki (edatı) ile yapılmaktadır. Yuvarlak ünlülü şekli kullanılmamıştır.

degil misiz 209b/09, *bilür misin* 049a/05, *işler midi* 070a/08, *vireyin mi* 065a/14, *uyar mı uymaz mı* 090a/05, *açılır mı* 134b/18, *virür miydün* 159b/07.

II.III.VII.V. Sıfat-Fil Ekleri:

-(y)An+ : *etrāfdan mısır üzerine yüri-yen* *Öadūlarını defØ iderler-idi* 115a/08, *etrāfında ağ-an sularuñ artanı gelür orada irkilürdi* 196a/21, *kendü işlemesi cāyiz olma-yan nesneyi işlemek lāyık degildür* 030b/14.

-(A)r, - (U)r:

söyle-r şüretler düzdüm 018b/11, *şakfında çerāğ gibi yan-ar niçe cevherler kodılar* 027a/17, *ol nāvusuñ içinde burğularıla dön-er niçe timşāllar itdi* 165a/07, *adın añduğı gibi götüri ayağ üzerine kalkalar hiç bir otur-ur kimse kalmaya* 083b/11, *anları bil-ür kimse kalmaya diyü korçup ihtiyātlarından bu berābj binālarını yapıdılar* 115b/07.

-dUK+ :

anı da yunma-duğ hām biz içinde ve buña beñzer nesnelere içinde şaklarlar 188a/18, *taşdan niçe çuvāl mişālında žarflar var ki içleri gözler görme-dük ve kulaqlar işitme-dük ālāt-ı hārb ve yarağ yasāğ-ıla tobtolu* 143b/10, *yıkmağa ilet-düg+i ādemlerden aña nazarı düşen hemān orada ölince kaldı* 189b/08, *kıftırım vāhāt-ı dāñilede yap-duğ+i şehirlerüñ birinde dañı bir āyjne düzmiş-idi ki* 189b/10.

-mAz+ :

siyāseti seng ü āhende tur-maz bir tiğ-idi 003a/12, *Öağablarınca yir gök götürmez Öasker-i firāvān-ıla kendü dañı anlara karşı yürüdi* 047b/11.

-mİş+ :

işr ol-miş eşerlerinden niçe haberler işitdüm 004b/01, *ol bir hegbe buğdayı ekecek ekilme-miş hālī balçık bulup aña ol buğdayı eke gelür padişāha Öarz iderimış* 131b/19.

-lcl+:

māl cemØ id-ici ve Öilm-i nücūma muğayyid pādişāh-ıdı 086a/20, *bir haykır-ıci kimse gelüp beni bir kerre haykırmağ-ıla dünyādan çıkardı* 161a/13.

-(y)AcAK+:

emr itdi yollarından yüceld-ecek yirlerden yüceldüp alçald-acağ yirlerden alçaltdılar 121a/15, *nilden çık-acağ+ı yirlerde kum içine gömilür yatur* 128b/05.

-ü-:

her kañkıñuz ki yirde gömil-ü mālī ola şaklaya dimeye bulıduğınlayın anı beytül-māl-ı müslimın için mecāl virmez alurın 210a/10, sâbıkā zıkr olınan dikil-ü taşlaruñ kiçireklerinden hiç nām ve nişān yoğdur 185a/07.

II.III.VII.VI. Zarf-Fiil Ekleri:

-A+:

ol odı yar-a yar-a öñine degin gelür-idi 039b/04, her yıl yap yap bu üslüb üzre baş-a baş-a āñir cümlesini başdı 165a/19, muŖiz başın qaldurup aña dik-e dik-e vāfir deñedi 232a/10, ol cin anlaruñ ardlarına düşdi anları döğ-e döğ-e yine taşra çıkardı 193a/15.

-All+ / -alidan+:

*ol şanem orada tur-alı çoğ zamān-ıdı 015b/04, bu maŖden battāl ol-alı ancağ bir kaç yüz yıldur 188a/07, egerçi ol vākıŖayı gör-eli bir yıldur ammā şimdiye degin anı kimseye dimedüm 134a/18, çeşm-i cihān açıl-**alidan** anuñ manendi şāh yüzün görmedi 003a/16.*

-ArAK+:

*qorqup kaç-**arak** ol şehir içinden çıqdılar 044b/16, żarūrj esbābların dök-**erek** andan kaçdılar 139a/08.*

-dUKCA+ / -dUK+kişi+cA+ :

*güneş nuru düş-**dükce** her biri etrāfına pertev şalardı 166a/12, öñinden ırıl-**duğca** ardına düşdi 170a/11, baŖzı köşelerin şat-**duğca** karşı anı da alur 164b/14, ol yüz var-**duğınca** büyüdi 051b/12, zırā taşuñ qaddı beyān it-**düklerince** yoğdur 185a/19.*

-dUKdA+ / -dUK+kişi+dA+ :

*pādişāh ol-**duğda** iskenderiyede-y-idi 053a/10, mısır ħalkı oğlan-iken nāsuñ ekyes ü aŖqalı ve büyü-**dükde** echel ve añmağı olurlar 015b/14, var-**duğumuzda** vefāt eylediler 114b/03, buraya gel-**düklerinde** kāfirler anları tutup 185b/15.*

-dUKdAn şöra / -dUK+kişi+dAn şöra :

*ol nāvusuñ üzerin ulu taşlar-ıla berkit-**dükden şöra** üstine qum atdılar 007b/12, nil şuyı ol şüretlerüñ boğazlarından çık-**duğdan şöra** bir kaç ırmağ olur 120b/07, temāşā it-**düğinden şöra** mısır cānibine müteveccih oldı 081b/21, oltayı yutdur-**duğlarından şöra** anuñ ipin uzadı virdiler 128a/12.*

-(y)l+:

*taşlardan şakın-ı şakın-ı giderler 171b/18, ħalk yüzleri üzerine sürin-**i sürin-*i*** kaçarlar 134a/05, güle oyna-**yı** bedrül-cemālñüñ evine geldiler 230b/2.*

-lcAK+:

*dün yarısı ol-**ıcağ** yatup uyudılar 044b/14, kızını gör-**icek** sevindi 168a/07*

-IncA+ / -IncAyA degin:

*öl-**ince** veyā Ŗaraba zafer bul-**ınca** anlar-ıla cenk idüñ 209b/11, öl-**inceye degin** Ŗadl tarıqından şaşmadı 093a/06, çerākise zamānı āñir ol-**ıncaya degin** mısırda pādişāh olanlar 124a/12*

-ken+ :

*ħasta yatur-**ken** bedeninüñ etleri çüridi 201a/18, ol kapu içinden geçer-**ken** atı*

ayağı *tayındı* 229b/04.

-mAdIn+:

şovu-madın ıscakla içine giresiz 201b/12, *hiç tereddüt it-medin* *jmāna* gelir 0107a/09 .

-mAGIn+:

hidāyet-i hāq olma-mağın bütperestlik *đalāletinde* *qalmışdı* 053a/16, *emr iden kimse vefāt eyle-megin* başa *çıkmayup nā-tamām* *kalmış-ıdı* 148a/09.

-mAZdAn evvel :

gün toğ-mazdan evvel görünür 171b/14, *teveccüh-i hümāyün it-mezden evvel* bu diyārda bir *qānūn-nāme-i metmūn* (yazılmaq) *emrin ideler* 111a/10.

-mazuZIn+:

kimse ol-mazsuzın *tenhā* oraya gele 053b/08.

-(y)U+:

vāsiŕ yir ara-yu nil kenārınca *gıtdiler* 176b/13, *deñiz üzerinden yüri-yü yüri-yü* *geçdi* 122b/08.

-(y)Up+:

yirinden kalk-üp *andan yaña* *segirdi* 008b/10, *horūs* *qanatların* *silik-üp* *oynatdı* 117a/19.

-r...-mAz+:

ol bidŕatları di-r di-mez *halkdan* *aldurup* *her birini* *mužāyaqaları* *zamānında* *zār* *ve zār aqlatdı* 101b/16, *dile-r dile-mez* *kendü* *de virür* *ellerinden* *qurtılırdı* 230b/03.

II.III.VII.VII. İsim-Fiil Ekleri:

-mA+ :

ur-ma tüt-ma *şāhibleri* *mañlūqāt* *olalar* 199a/15, *yi-me+sinde* *iç-me+sinde* *ŕıyş* *ü ŕişretinde* *ola* 062b/13, *mevzūn kelām söyle-me+de* *bj-nažir-i ŕālem-idi* 094b/02, *nilüñ taş-ma+sı* *emrinde* *hiç* *ğayrı* *nesneye* *iñtiyāc* *olmadı* 125b/01 .

-mAK+:

vezirlerin tüt-mağ *tedārikine* *düşdi* 230b/07, *aña* *tereke* *gel-mek* *ve* *zañjire* *yit-mek* *iñtimāli* *yoğdur* 124b/04, *kemā-kān yüri-mek+de* *istiŕcāl* *itmezler* 205a/10, *beni bir kerre* *haykır-mağ+ıla* *dünyādan* *çıqardı* 161a/14.

-(y)Iş+:

dög-üş *uğraşa* *mübeddel* *oldı* 067b/12, *bir dilim* *qay-ış* *dilerler* 126b/15, *hezār serzen-iş* *ve* *tenviñ* *iderdi* 164b/18, *benj-ādemüñ* *yaradıl-ış+* *hıqđ* *ve* *hāsed* *üzerine* 086a/17, *muñkem* *yüri-yiş* *idüp* 213a/04.

II.III.VII.VIII. Birleşik Fiiller:

II.III.VII.VIII.I. İsim + Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller:

Metnimizde "it-", "eyle-", "ol-"ve "qıl-" yardımcı fiilleri ile kurulmuş birleşik fiil yapıları oldukça fazladır:

buğz it- 062a/19, *derc it-* 136a/20, *ežā it-* 202b/21, *ñizmet it-* 117b/04, *işkence it-* 224b/08, *ābād eyle-* 091b/21, *beyŕat eyle-* 100a/03, *inkār eyle-* 116a/13, *qatŕ eyle-* 141b/12, *mübaşir ol-* 133b/05, *şehjd ol-* 129a/17, *hāzır ol-* 114a/15, *zāyid ol-* 097b/12, *göñli ol-* 051a/16, *defŕ qıl-* 024a/14, *namāz qıl-* 099b/06, *vaŕde qıl-* 008b/08, *vefā qıl-*

046b/14, *muraşsa*Ø *kılin*- 053a/04.

Bunun dışında "ir-, gel-, al-, vir-, gel-, kal-,gör-, çek- düş-" vb. pek çok farklı fiil kullanılarak oluşturulmuş birleşik fiil yapıları da vardır:

pâyânâ ir- 004a/14, *va*Ø*desi ir-* 088b/13, *ğazaba gel-* 084b/07, *žuhûra gel-* 092b/02, *ğâlib gel-* 015b/09, *ğayrete gel-* 209a/15, *hâkqından gel-* 096b/08, *za*Ø*f gel-* 082b/06, *ele getür-* 024b/03, *jmân getür-* 012a/20, *ta*Ø*kat getür-* 061a/16, *tekbjr getür-* 179a/08, *ta*Ø*ljm al-* 136a/17, *şatun al-* 092a/20, , *hîşşe al-* 161a/03, *intiķâm al-* 231a/09, *Øaqlın al-* 060a/14, *zafer bul-* 021b/21, *hürmet bul-* 096a/09, *vuşul bul-* 112b/20, *iştihar bul-* 114b/03, *furşat bul-* 019b/13, *ķjn bağla-* 098a/10, *üns bağla-* 037a/05, *alay bağla-* 214b/21, *başireti bağlan-* 068b/09, *bâķi kal-* 010b/16, *ta*Ø*accübe kal-* 004a/04, *hayrân kal-* 189b/02, *Øâciz kal-* 223b/13, *Øacebe kal-* 012a/14, *ķarârı kalma-* 205b/12, *mecâlî kalma-* 211b/06, *dehşet al-* 081b/17, *ardın al-* 205b/11, *heybet al-* 047b/05, *intiķâm al-* 090b/19, *hîşşe al-* 161a/03, *cân at-* 041b/12, *ķadem baş-* 022b/13, *ağrılık baş-* 198a/18, *đalâlete biraķ-* 027a/01, *zaĥmete biraķ-* 065a/03, *teşrif buyur-* 111a/06, *meded çağrış-* 084b/14, *asker çek-* 049b/06, *piş-keş çek-* 082a/11, *yüz çevür-* 056b/01, *žulmet çök-* 088a/14, *ķulađına deg-* 041b/14, *mjrâş deg-* 054b/09, *özr dile-* 221a/15, *âmân dile-* 205a/06, *hâcet dile-* 122b/06, *defteri dürül-* 020a/01, *devri dürül-* 039a/16, *ķorku düş-* 014b/21, *ardına düş-* 044a/19, *mehcür düş-* 003b/21, *öñine düş-* 044b/04, *göñlini eg-* 038b/21, *vâz geķ-* 032b/17, *ķılıçdan geķür-* 059b/21, *yola gir-* 051a/11 *fâyide gör-* 024a/06, *ķiyâm göster-* 155b/06, *icâbet göster-* 105b/19, *furşat gözle-* 039a/03, *ķa*Ø*ırın gözle-* 128b/09, *and iç-* 055a/17, *baş indür-* 155b/09, *ümjdi kes-* 032a/18, *kökin kes-* 231a/18, *furtına ķop-* 096a/04, *gavġâ ķopar-* 220a/20, *zemzeme ķopar-* 020a/10, *hijle ķur-* 062a/01, *dehşet otur-* 033a/06, *Øavâriz şal-* 102a/15, *aķın şal-* 219a/12, *pertev şal-* 166a/03, *ad taķ-* 107a/17, *zarârları toķın-* 041a/14, *ķarşu tur-* 083a/08, *pusuya tur-* 205b/05, *Øahduña tur-* 038b/15, , *ķulaķ tut-* 068b/18, *güreş tut-* 127b/21, *yüz tut-* 022a/05, *âhı tut-* 038a/09, *göz ķulaķ tut-* 068b/18, *meded um-* 088a/20, *bünyâdın ur-* 026b/15, *ocağa ur-* 084b/09, *baş ur-* 052a/20, *ad ur-* 037b/17, *ķulađ ur-* 024a/05, *yüze ur-* 211a/17, *selâm vir-* 024a/05, *haber vir-* 020b/09, *cevâb vir-* 141a/03, *el vir-* 081a/12, *cevâb vir-* 008b/16, *mecâl vir-* 059b/20.

II.III.VII.VIII.II. Fiil+Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller:

+(y)A / +(y)I bil-:

*ma*Ø*mür id-e bil-*seyüz 196b/14, *avla-yı bil-*üp 207b/05, *şulĥ itdür-i bil-*ürseyüz 207b/05, *iĥtiyar id-e bil-*ürseñüz 208a/03, *var-a bil-*mek 029b/15.

+(y)A / +(y)I gör-:

vir-i gör 055b/10, *yokla-ya gör-di* 065b/20, *ol-ı gör* 089b/13, *id-e gör* 089b/14, *teftiş id-e gör-esin* 102a/07.

+(y)I vir-:

*tağıl-ı vir-*e 144a/17, *ķıķar-ı vir-*diler 146b/21, *getür-i vir-*di 147b/19, *şal-ı virme-*di 151a/02, *gör-i vir-*üp 160a/06, *bul-ı vir-*ürseñ 161a/02, *ķıķar-ı vir-*di 169a/12.

(y)Up tur-:

*işle-yüp tur-*urın 214a/12, *arķa ol-up tur-*asız 214b/16, *şıçraş-up turma-*z 015a/07.

+(y)A / +(y)I gel-:

görün-i gelme-z 129b/09, *baş-a gel-düğümüz* 155b/21, *çık-a gel-di* 224b/19.

+(y)A yaz-:

baØjş ol-a yaz-dı 095a/21, *düş-e yaz-ar* 022b/10, *helāk ol-a yaz-dılar* 045a/15.

+(y)A ço-:

yığ-a ço-mışlar 192a/01, *göm-e ço-dı* 031a/04, *göm-e ço-salar* 127b/08.

+ı git-:

al-i+gitme-se 033a/02.

+A / +I gel-:

çık-a gel-di 138b/18, *baş-a gel-düğümüz* 155b/21, *ek-e gel-ür* 131b/20, *gör-e gel-düğine* 161b/15, *görin-i gel-mez* 129b/09.

+A var-:

şor-a var-dılar 229a/07, *tut-a var* 024a/01, *çık-a var-dum ki* 035a/12.

II.III.VIII. Ek Fiil / İsim Fiil:

II.III.VIII.I. Görülen Geçmiş Zaman Kipi:

burunlarında+y+i-di 045a/17, *vezir+i-di* 066a/12, *gevdeli+y+i-düm* 224a/10, *şanda+y+i-dügin* 82b/20, *tâyife+y+i-diler* 199a/19.

II.III.VIII.II. Öğrenilen Geçmiş Zaman Kipi:

ābād+i-miş 004a/19, *üzerinde+y+i-miş* 022b/09, *maØmür+i-miş* 085b/18, *degil+Ø-miş* 015a/04.

II.III.VIII.III. Geniş Zaman Kipi:

binā+Ø-Ø+dur 001b/07, *hākım+Ø-Ø+sin* 001b/09, *münezzeh+Ø-Ø+sin* 001b/16, *müttetik+Ø-Ø+lerdür* 115a/01.

II.III.VIII.IV. Şart Kipi:

yüklü+y+i-se 0014b/05, *ehlinden+i-se* 142b/11, *şadir+i-señüz* 196b/16, *gedā+y+i-sa* 090a/08, *payğāambar i-señ* 169a/11.

III. Sonuç:

1. Celalzade Salih Çelebi'nin Tarih-i Mısır adlı el yazması eseri, her sayfasında 21 satırın bulunduğu, 232 varaklık nesih hatla yazılmış mensur bir eserdir. Eser Topkapı Sarayı Müzesi Türkçe Yazmaları Bölümü'nde R.1405 Arşin numarasıyla kayıtlı bulunmaktadır. Eserin İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde altı, Topkapı Sarayı Türkçe Yazmaları Bölümü'nde dört, Hidiv Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Bölümü'nde üç, Süleymaniye Kütüphanesi'nde üç, Avusturya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Bölümü'nde iki, İzmir Milli Kütüphanesi ve Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Bölümü'nde birer tane olmak üzere yirmi bir nüshası daha bulunmaktadır. Tam nüsha özelliği taşıması ve müellif hattı olması nedeniyle çalışma konumuz olarak bu nüsha tercih edilmiştir.

2. Osmanlı Devleti Padişahı Kanuni Sultan Süleyman'ın emriyle yazılan ve yine ona sunulan bir tarih eseri olan Tarih-i Mısır'ın yazılış amacı Mısır hakkında insanları bilgilendirmektir. Salih Çelebi'nin asıl istediği ise okuyanların eserden bir ders çıkarmasıdır. Bunu " mütercim-i fakîri bende-i hākîr şālîh bin celālüh bunuñla Øarzi

degildür illâ okıyup diñleyenler hîşşe almağdur ki bileler kimseye Øömr yâr-ı ğâr ve dâr-ı dünyâ mañhall-ı qarâr degildür " (232b/01) diyerek dile getirmiştir.

3. Celalzade Salih Çelebi fıkıh ve tarih alanında bilgi birikimi oldukça iyi olan, manzum ve mensur bir çok eser kaleme almış aynı zamanda da uzun süre önemli medreselerde müderrislik yapmış bir kişidir. Bu nedenle eser, sözcük dağarcığı yönünden bir hayli zengindir. Aynı kavram için hem Türkçe hem Arapça ve Farsça kökenli sözcüklerin kullanılması, çok sayıda deyimden yararlanılması da yazarın dile hakimiyetinin bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

4. Arapça ve Farsça tamlamaların sıklıkla kullanıldığı eser bu bağlamda Klâsik Osmanlı Türkçesi özelliği gösterir. Bunun yanı sıra eserde Eski Anadolu Türkçesi döneminden yadigâr pek çok sözcük bulunmaktadır: geleç (sıra), otar- (zehirlemek), esle- (dikkate almak), çurıl- (donmak, hareket edememek), geçiri (geçilecek yer, köprü), ötegen (ötücü) , döymek (dayanmak), ırgalamak (sallamak) vb.

5. Eserde yabancı kökenli sözcüklerde bazı yazım tutarsızlıkları görülmektedir. Ayrıca özgün imlasında hemze (') olan sözcükler genellikle ye (ى) ile yazılmıştır: dâyim 084a/09 دَايِمًا, tayife 138a/03 طَائِفَةٌ.

6. /t/ sesi ile biten sözcüklerden sonra gelen görülen geçmiş zaman eki "-dl / -dU" biçiminde yazılmış fakat /t/ sesinin üzerine şedde konularak gösterilmiştir: gitdiler 138a/04 كَتَبْتُمْ. Ayrıca // sesi ile biten sözcüklerden sonra kullanılan çokluk eki '-IAr' da da 'l' sesi üzerine şedde ile gösterilmiştir: yolları 138a/12 يُولَرِي.

7. Bazı sözcüklerin birleşik yazımı belirlenmiştir: gitdükdün şöñra 123a/12 كَتَبْتُمْ وَكَذَلِكَ, anı dañı 104a/07 اَيْنَدَانِي, bunuñ dañı 136b/11 بَدُونَكِي, şıvarduğdan şöñra 132b/06 اَوْلَادِي وَتَدْرِكُوهُ, ol kaçardur ki 144a/14 اَوْلَادِي كِه.

8. Eserde /b/, /p/ ve /c/, /ç/ seslerinin yazımlarında iklikler bulunmaktadır.

9. Eserde Türkçe sözcük başında ve ilk hecedeki /e/ ve /i/ sesleri, yan yaya ve karışık bir biçimde olmasına rağmen 'i'li şekiller daha ağırlıklı olarak kullanılmıştır.

10. Eski Anadolu Türkçesinde sızıcılaşarak /h/ sesine dönüşen /k/ seslerinin az sayıda sözcükte korunduğu görülür. Bu sözcüklerin tümü iki şekliyle de kullanılmıştır: çorñu/çorqu, uyñu/uyqu, çoñu/çoqu v.b.

11. Kimi kalın ünlülü sözcüklerde isimden isim yapma eki +IK+ kalınlık-incelik uyumuna uymadığı görülür.

12. İlgî zamiri olan "ki", "-da / -de" bulunma halinden sonra kullanıldığı bazı yerlerde kalınlık-incelik uyumuna girmektedir.

13. Eserde düzlük-yuvarlaklık uyumu genellikle işletilmez. Kimi ekler yalnızca düz kimileri ise yuvarlak ünlülü biçimleriyle kullanılır. Aynı eklerin ve sözcüklerin hem düz ünlülü hem de yuvarlak ünlülü biçimleri görülür.

14. Eski Türkçe, Orta Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesi dönemlerinde kullanıldıktan sonra, Osmanlı Türkçesi döneminde kullanımdan düşen "-In" birliktelik hâli ekinin örnekleri görülür.

15. İlgî hâli eki bazı örneklerde ünsüzle biten sözcükten sonra -nUñ biçimide kullanılır:

16. Metin içerisinde hâl eklerinin birbirinin yerine, birbirlerinin işlevinde kullanıldığı örnekler oldukça fazladır: anları çum içinde gömer 125b/21, barmağında şöğdi 078b/16.

17. 'Ora' ve 'öbür' zarflarının 'ol ara' ve 'ol bir' biçimleri de kullanılmıştır.
18. Eski Anadolu Türkçesinde işlek olarak kullanılan -IsAr eki ve daha sonraki dönemlerde işlek hale gelen -AcAK eki gelecek zaman çekimi için kullanılmaktadır.
19. Şimdiki zaman çekiminde -yorur ve -Up tur- ekleri kullanılmıştır.
20. Öğrenilen geçmiş zaman çekimi bir örnekte "-updur" ekiyle yapılmıştır.
21. Eserde şart ve istek kiplerinin 2. çokluk eki bazı örneklerde +yUz biçimindedir.
22. Emir 2. teklik şahıs çekimi eksizdir. Emir kipinin 2. çokluk şahıs çekiminde -ñİndİ biçiminde bir yapı kullanılmıştır.
23. Eski Anadolu Türkçesinde gördüğümüz, 1. teklik şahıs emir eki "+AyIn" ve 1. çokluk şahıs istek eki "+(A)vUz" kullanılmaktadır.
24. Olumsuz zarf fiil eki "-mAdIn" kullanılmaktadır.
25. Bu veriler göz önünde bulundurularak Osmanlı Türkçesi döneminin başlarında yazılmış olan Tarih-i Mısır'ın Eski Anadolu Türkçesi ile Osmanlı Türkçesi arasındaki geçiş döneminin izlerini taşıdığını söylemek mümkündür.

KAYNAKLAR

- AKÇA, Hasan, (2017), *Eski Anadolu Türkçesinde Kelime Başı T-/D- Meselesi*, **Türkbilig Dergisi**, 7-24.
- ARAT, Reşit Rahmeti, (1987), "*Türkçe Metinlerde e/i Meselesine Dair*", **Makaleler I**, Ankara: TKAE Yayınları, 334-341.
- ÇELEBİ, Âşık, (1989), *Tezkiretü'z-Şu'arâ*, Millet Kütüphanesi, Ali Emiri trh. 772
- CLAUSON Sir Gerard, (1972), *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Centruy Turkish*, Oxford Universty Press.
- ÇAĞBAYIR Yaşar, (2007), *Ötüken Türkçe Sözlük I, II, III, IV, V*, Ankara: Ötüken Neşriyat.
- DEVELLİOĞLU Ferit, (2006), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara: Aydın Kitabevi.
- DİA, (1988), "*Celalzâde Salih Çelebi*", VII, 262–264, İstanbul
- DİLÇİN, Cem, (2009), *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.
- DUMAN, Musa, (1999), *Klâsik Osmanlı Türkçesi Döneminde i/e Meselesine Dair, İlmî Araştırmalar*, VII, 66-73.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican, (2000), "*Türkiye Türkçesinde Yardımcı Ses*", **Türk Dili**, S. 585, Ankara: TDK Yayınları, 219-226.
- EREN, Hasan, (1999). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara: Bizim Büro Matbaası.
- ERGİN, Muharrem, (1998), *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.
- GÜLENSOY, Tuncer, (2007), *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.
- GÜNŞEN, Ahmet ve ERDEM, Mehmet Dursun, (Winter 2007). *Türkiye Türkçesi*

Ağızlarında Tür Değişirme Örnekleri, **TURKISH STUDIES -International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-**, Volume:2/3, 72- 83.

HACIEMİNOĞLU, Necmettin, (2015), *Türk Dilinde Edatlar*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi.

KANAR Mehmet, (2008), *Türkçe Farsça Sözlük*, Ankara: Say Yayınları.

KINALIZADE, Hasan Çelebi, (1989), *Tezkiretü's-Şuarâ I*, (Hazırlayan: İbrahim Kutluk), Ankara: TTK Yayınları.

MUTÇALI, Serdar, (2007), *Arapça-Türkçe Türkçe-Arapça Sözlük*, İstanbul: Dağarcık Yayınları.

NEV'İZADE, Atâyi, (1238), *Şakayık-ı Nu'maniye ve Zeyilleri, Hadâikü'l-Hakâik fî Tekmîfeti's Şakâ'ik*, (Hazırlayan: Abdülkadir Özcan), I, İstanbul.

PARLATIR, İsmail, (2006), *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: Yargı Yayınevi.

SALAN, Erkan, (2016), *Eski Anadolu Türkçesinde Standart Dışı Kullanılan Çokluk 1. Kişi Ekleri Üzerine*, **TAED**, 29-42.

SAMİ, Şemseddin, (1995), *Kamus-ı Türkî*, İstanbul: Çağrı Yay.

TİETZE. Andreas, (2002), *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı*, İstanbul: Simurg Kitapçılık.

TİMURTAŞ, Faruk Kadri, (1994), *Eski Türkiye Türkçesi*, İstanbul: Enderun Kitabevi.

TOPAL, Seyit Ali, (2015), *Celâlzâde Salih Çelebi'nin Hayatı ve Eserleri*, **Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 11/1, 109-128.

Türkçe Sözlük, (2005), Ankara: TDK Yayınları.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, (1958), "Onaltıncı Asır Ortalarında Yaşamış Olan İki Büyük Şahsiyet Tosyalı Celalzâde Mustafa ve Salih Çelebiler", **TTK Bellekten**, XXII/87.

YILMAZ, Emine Ceylan, (1991), *Ana Türkçede Kapalı e Ünlüsü*, **TDA Dergisi**, 151-165.